

DROBTINE

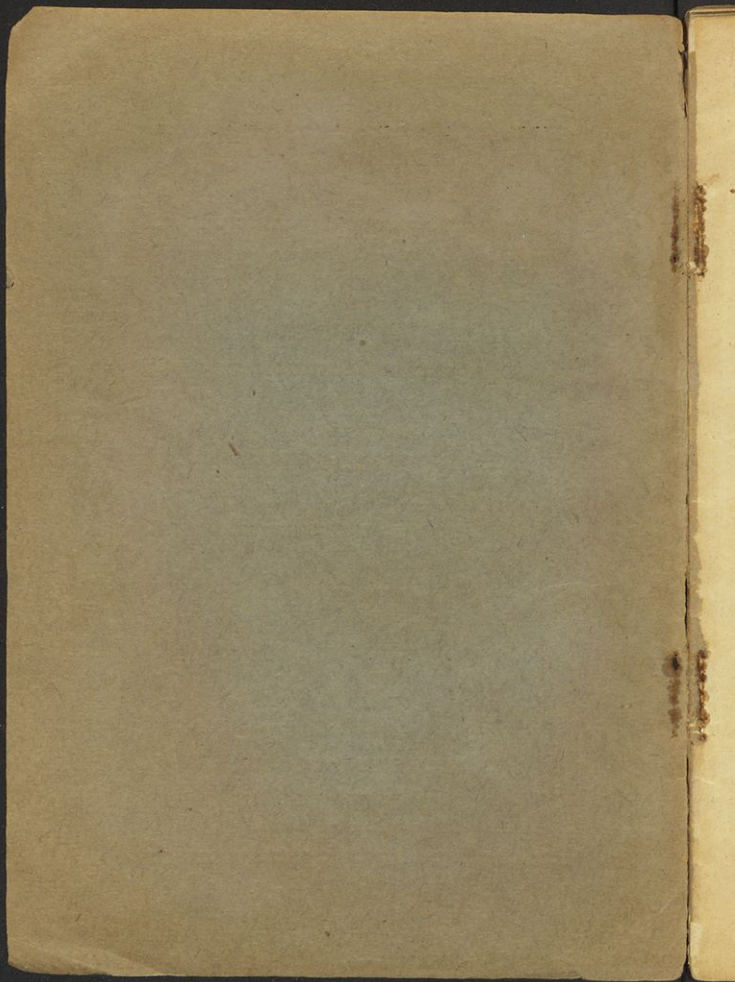
iz Pavlihove zapuščine.

Etbin Kristan.

V Ljubljani, 1912.

Natisnila Učiteljska tiskarna.

Etbin Kristan:

Drobtine
iz Pavlihove zapuščine.

V Ljubljani, 1912.

Natisnila „Učiteljska tiskarna“.

X/511437

511437

26 -10- 2000

D 200017611

Uspeh.

Komedija v enem dejanju.

Osebe:

Andrej Majar, gostilničar.

Marija, njegova žena.

Erna, njiju hči.

Micika, Majarjeva nečakinja.

Mirko Lapin.

Jože Sladarič, trgovec.

Neža, njegova žena.

Fani, njiju hči.

Branislav Lepoglas, privatnik.

Gabrijel Vrtalnik, gimnazijski profesor.

Peter Pavel Nebogled, pesnik.

Režiser.

Fric, natakar.

Gledališki in gostilniški gostje.

Sedanjest.

Moderno urejena gledališka restavracija; mize, stoli, kredenca, ura; po stenah fotografije igralk in igralcev ter gledaliških prizorov. Električen zvonec. Zadej dvojna vrata na gledališki hodnik; desno vrata v gostilničarjevo stanovanje in v kuhinjo.

(**Fric** smukne skozi zadnja vrata v gostilniško sobo, se ozre in namesti nekoliko steklenic na kredenci. Sliši se ploskanje iz gledališča. Kmalu pride naglo **Majar**.)

Majar: Čujte, **Fric**, sedaj je daljši odmor. Dela bo.

Fric: Da da, gospod **Majar**. Najurnejši **Ganimed** bom.

Majar: Kaj boste?

Fric: Božanstven natak, gospod **Majar**.

Majar: No, Vi s svojimi večnimi klasičnimi primeri... Toda kaj menite? To je vendar dobra komedija, ki jo igrajo nocej?

Fric (urno in radostno): Kajne, gospod **Majar**? (Važno.) Namreč — mislim tako; videl je sicer nisem —

Majar: Saj ni treba. Če se le vidi, kako se ljudje ob odmorih drenjajo v restavraciji. Tridesetkrat, štiridesetkrat jo lahko igrajo, pa bomo vselej imeli polno restavracijo.

Fric: Seveda, seveda, dober komad. A to je tudi moje dramatično mnenje.

(Iz gledališča prihajajo gostje, med njimi Sladarič, Neža, Nebogled, Vrtalnik, nekateri brez klobuka. Nekateri posedejo k mizam, drugi stoje. Fric streže. Majar pozdravlja, tega ponižno, drugega formalno, tretjega prijateljsko.)

Majar: Dober večer, gospod Sladarič, dober večer. Ste tudi tukaj?

Sladarič (godrnjavo): Kaj se hoče? Jutri izprašujejo človeka zopet vsi ljudje: Ali ste bili v gledališču, gospod Sladarič? Kakšen je novi komad, gospod Sladarič? Kaj mislite o snočnji premieri, gospod Sladarič?... Tedaj človek vendar ne sme obstati kakor tepec. He, Fric, kapljico! Ampak iz najboljšega soda. In zavite mi gnjati za hčer!

Majar: Da, da, človek ima dolžnosti. In gledališče je pač odličen kulturni zavod.

Sladarič: A, kaj! Za svoj sedež plačam, pa se hočem zabavati. (Majar se bavi z drugimi gosti). O vseh svetih mi je vseč Mlinar in njegova hči, sicer pa ne potrebujem stokanja in ugank. Teatra mi ni treba, da bi si belil glavo.

Lepoglas (nastopi, Vrtalniku): Kaj bi rekli, gospod Vrtalnik — ali ni presrečno naključje, da je tudi gospod Sladarič v gledališču? Gotovo ima že svojo sodbo o komadu. — Gospod Sladarič, prav neznansko me veseli, da Vas vidim. Ali nam ne bi hoteli povedati svojega mnenja o novem komadu. Bilo bi sila ljubezljivo.

Sladarič (osorno): Kaj Vam je treba moje-
ga mnenja? Saj boste jutri brali v časopisu,
veleučeni gospod Lepoglas.

Nebogled (Lepoglasu): Ali bi Vas morda
zanimala **moja** nepristranska sodba? Moje slov-
stveno mnenje o drami je —

Lepoglas: Hvala, hvala, gospod Nebo-
gled. Le mnenje gospoda Sladariča bi bil rad
slišal; to bi mi bilo merodajno.

Vrtalnik: To je vendar brez dvoma dober
komad.

Lepoglas: No seveda — mogoče. Če bi le
vedel, kaj pravi gospod Sladarič. Saj veste —
nazori finega duha —

Sladarič: Kaj pa mislite! Norce briti zna
tudi moj hlapec, Vi gledališka opica.

Lepoglas: No, no!

Sladarič: Zakaj pa ne greste na oder zdaj,
ko je odmor? K subreti?

Lepoglas: O, o, gospod Sladarič! Saj ven-
dar ni opereta.

Sladarič: Naj je, kar ie. Plačal sem vstop-
nino, Vi pa lahko potegujete natararja, če ho-
čete. Pa nikaner ne mislite, da nihče drug ne ve,
kaj je gledališče.

Lepoglas: No, prav zato! — Zato bi nam
imeli sedaj kaj povedati. Jutri ob kavi in slad-
korju in cikoriji ne bo časa in razpoloženja.

Sladarič: Bolje je, prodajati kavo in ciko-
rijo za denar, kakor pa kupovati na vero.

Lepoglas: E — saj ste danes res dovtipni,
gospod Sladarič.

Fani: Oče, jaz sem lačna.

Sladarič: Punca neumna, kaj ne znaš drugače povedati?

Fani: Če sem pa res lačna.

Vrtalnik (bi bil po sili rad dovtipen): Gospod Lepoglas, Vi imate dobre oči.

Lepoglas: Hvala bogu!

Vrtalnik: Povejte — ali se vam ni zazdelo, da je imenitna vloga Bahalnika v današnjem komadu naravnost posneta —

Nebogled: Posneta?

Vrtalnik: Po našem ljubem gospodu Sladariču?

Lepoglas (ogleduje Sladariča): Menite? Vraga — če imate res prav ...

Sladarič (vzroji): Nehajte! Tega ne trpim! Takega bedaka boste primerjali z menoj! Ne trpim tega.

Vrtalnik: Prosim, hotel sem Vam le polaskati.

Sladarič: Ne trpim, pravim. Jaz bi imel več pravice, reči —

Lepoglas: Kaj pa bi rekli, gospod Sladarič?

Sladarič: Da je modrijanski Slamoglav fotografirani gospod Lepoglas.

Lepoglas: Čujte! To je žalitev!

Lapin (vstopi): Dober večer vsem skupaj, gospoda. (Splošen molk.) Aha, zdravnika za ušesa bi moral pripeljati s seboj ... Dober večer, gospod Majer. Kaj pa dela milostiva gospa soproga?

Majar: Pustite le mojo ženo pri miru.

Lapin: Prav, prav. Vedno mi je všeč, če se zakonski mož le sam briga za svojo ženo. Ka-

ko pa gospodična Erna, Vaša preljubezniva hčerka? Snoči sem zložil famozno pesemco o njej.

Majar: Pravim Vam, da pustite mojo hčer pri miru.

Lapin: No, no, pesem ni bila tako za nič. Napravl sem že dosti slabših.

Sladarič: Če bi rajši prepisavali odvetniške spise. Tedaj bi lahko večerjali vsaj pri branjevcu.

Lapin: Bog obvaruj! Tedaj bi moral postati tako debel in moder kakor gospod Sladarič. Kaj bi dejala gospodična Erna?

Majar: Taka nesramnost! Ali boste že pustili mojo hčer pri miru? ... Fric, vprašajte gospoda, kaj bi pravzaprav rad.

Lapin: No torej, Fric! Tako je, če se človek ne briga za najboljše goste. Prinesite mi čašico, prinesite.

Lepoglas: Torej ste tudi v gledališču, gospod Lapin? Ste pač dobili prosto vstopnico?

Lapin: Imeniten talent imate za reševanje ugank. Če bi mi bili rekli pred predstavo le besedico, bi Vam bil tudi poskrbel prosto vstopnico.

Lepoglas: Hvala lepa.

Fani: Oče, kakšna vstopnica pa je to?

Sladarič: Neumni dovtipi!

Vrtalnik: Beraška baharija.

Lapin: Zakaj pa ne? Če bi se dajale same proste vstopnice, bi bilo gledališče morda še ob dobrih igrah polno;

Sladarič (polglasno, a tako, da čuje tudi Lapin): Ne razumem, kako se more kdo baviti s takim človekom.

Vrtalnik (prav tako): Seveda, človek na slabem glasu.

Sladarič: Postopač. Nikdar nima prebitega groša v žepu.

Lapin: To velja le danes. Jutri oblečem že lepo zimsko suknjo in morda poveznem celo cilinder na glavo. Pa pravzaprav — to se tiče le mene. No, kaj pa gospod Sladarič, ali mi ne bi dotlej posodili desetaka?

Sladarič: Ali mislite, da prihajam iz norišnice?

Lapin: Ej, gospod Sladarič, le deset kron mislim. To še ni šeststo kron, ki bi jih potreboval za tisk svoje knjige.

Sladarič: Smešno!

Vrtalnik: Bahač!

(**Lepoglas** se smeje, **Nebogled** pa namrduje.)

Lapin: No, pa recimo: Nič! Pa govorimo kaj drugega. Lisjaček v nocojšnji igri je sedaj postal minister. Kako se bodo pač v zadnjem dejanju vedli častitljivi možakarji, ki so ga doslej tako zaničevali in zasmehovali?

Sladarič: Neumno vprašanje!

Nebogled: O, če bi bil jaz spisal komad — jaz bi bil komponiral velikanski zaključek. Seveda, svojih misli ne morem dajati drugim.

Vrtalnik: Kaj je treba ugibati? K vragu ga bodo pognali.

Lepoglas: Kar je logično, je logično. Takemu falotu se mora pokazati hrbet. To je edini pravi moralični konec.

Lapin: Da, da. Toda ko sem zadnjič srečal gospo moralo, se mi je bridko pritoževala, da je zelo bolna.

Sladarič: Jaz bi ga vrgel čez stopnice, če bi prišel k meni.

Lapin: Kaj imate tudi Vi vlogo v igri?

Sladarič: Neumnost!

Lapin: K Vam sploh ne pride; kvečjemu če bi Vi šli k njemu.

Sladarič: Kaj Vam pa prihaja na misel?!

Lapin: Seveda, gospoda, Vi ste karakterji. Toda ljudje na odru so, kakor se kaže, sila praktični. Le pazite. Do tal se bodo priklanjali pred novim ministrom in še svoje mile hčerke mu bodo vsiljevali.

Lepoglas: Nezmiselnost!

Vrtalnik: Oho! S temi besedami pravzaprav žalite vse dostojne ljudi.

Lapin: Ej, da, dostojni ljudje imajo denarja in moralična načela; kdor pa oblači v decembru letni svršnik, nima etike v želodcu. Toda le počakajmo na zadnje dejanje.

Lepoglas: Pa kaj potem?

Lapin: Tam, kjer pričakujete značajev, najdete morda — vsakdanjost.

Nebogled: Kaj se to pravi?

Lepoglas: Neumnost! Kaj pa sploh veste o tem?

Sladarič: Kaj razumete Vi o drami?

Vrtalnik: To je izvrsten komad. O tem kar nič ne govorite.

Lapin: Eh, kaj! Tak komad bi napisal sam.

Lepoglas: To je pa že megalomanija.

Vrtalnik (skoraj sočasno): Vi, ki ste v gimnaziji malodane propadli?

Sladarič: Vi? Vi? To je pa preneumno. (Se smeje.) Vi? Kako bi pa to poizkusili?

Lapin: Prav enostavno. Izbral bi si iz Vaše cenjene družbe nekoliko modelov, pa bi jih prav zvesto naslikal in komedija bi bila gotova.

Fani: Nas bi fotografiral, oče.

Lapin (položi denarja za natakarja na mizo): Zbogom, gospoda! (Odideta.)

Sladarič: Breobrazna osa!

Majar: Odpustite gospoda, izgnati ne morem nikogar, če plača, kar zavžije. Vem, da le škoduje kupčiji, kajti tak človek prepodi dostojne goste.

Lepoglas: Kaj pa je pravzaprav to človeče?

Sladarič: Kaj? Nič. Postopač predrzen.

Lepoglas: Slišal sem, da so mu ponujali službo v neki pisarni, pa ni hotel.

Nebogled: To mu je bilo preskromno. Pomislite, gospoda: Domišljuje si, da je pesnik.

Vrtalnik: Da, da, bil sem njegov profesor na gimnaziji. Že pred leti sem mu pogostoma dejal: Vi, Lapin, iz Vas ne bo nič. Človek, ki mi pri izpitu ne zna povedati, kdaj je bil rojen Pohlina... (Sliši se električni zvonec. Gosti kličejo Frica, plačujejo naglo in odhajajo).

Lepoglas: Radoveden sem pa vendar, kakšen bo konec.

Vrtalnik (vstaja): To se že pravilno razvija. Bolj radoveden sem, kdo je pisatelj. Menda se pokaže vsaj po zadnjem dejanju.

Nebogled: Neumevno, da se sploh še ni zahvalil ob tolikem ploskanju.

Sladarič: Mora se pokazati! Ta bi bila lepa! Čemu pa človek plača vstopnino? (Vsi odidejo. Ostaneta le Majar in Fric.)

Majar: Čujte, Fric, da mi ne smuknete v zadnjem dejanju v gledališče. Veste, da prihajajo gosti že pred koncem. Pa če Mici ne pride kmalu, pokličite punco. Nocoj bo dela. Pomagati mora streči; ljudje tedaj tudi rajši ostanejo.

Fric: Da, gotovo, gospod Majar.

(**Marija** pride z **Erno** iz gledališča.)

Majar: Za božjo voljo, kaj pa hočete zdaj tukaj?

Marija: Fric, dajte nama hitro čašo limonade.

Majar: Kaj nista imeli časa, ko je bil odmor?

Marija: Kako pa govoriš? Seveda takrat ni časa.

Majar: No, da, takrat se mora koketirati.

Marija: Kakšni so tvoji izrazi! Še ne veš ne, kako so gospodje občudovali Erno. (Fric prinese limonade.)

Majar: Neumnost! Občudovali! Vzel naj bi jo kdo.

Erna: Papa!

Marija: Ne žali dekleta!

Erna: Ali misliš, da naj bi se obesila pr-
vemu, ki pride, okolo vratu? Če bi hotela —

Majar: — bi lahko postala baronica, seveda, če bi hotel baron.

Erna: Pojdi, mama. Res ne vem, čemu bi se dala tako žaliti.

Majar: Če bi le vedela, kako dobiš moža. Še vesela boš, če Te vzame kak Lapin. Pesmi itak že kuje o Tebi.

Marija (energično): Pojdiva dete!

(Odide z afektiranim ponosom; **Erna** za njo.)

Fric: Ali ste slišali, gospod Majar, da je pisatelj današnjega komada visok gospod, baje celo baron?

Majar: Že mogoče, že mogoče; saj je res dober komad. Ampak če je res kaj takega, bi vendar moral povedati svoje ime. To bi še bolj privlačilo.

Fric: Je že res — s kupčijskega stališča. Toda z aristokratičnega stališča ne sme pravi plemenitaš pokazati navadnemu občinstvu, da dela. In z umetniškega stališča je bolj pikantno.

Majar: To me ne briga. Vem pa, da napravimo najiminenitnejšo kupčijo, če se zve, da je baron. Sedaj grem noter. Pazite dobro, Fric! (Odide.)

Fric: Seveda, naravno, gospod Majar.

Mici (pride iz stanovanja): Fric, ali bo kmalu konec?

Fric: Zadnje dejanje igrajo, gospodična Mici. Vse je v gledališču.

Mici: Rada bi bila šla tudi jaz.

Fric (pokašljuje): Gospod Majar mi je nekaj naročil.

Mici: Kaj pa dobrega?

Fric: Gledališče je namreč razprodano, kajti novi komad je imeniten.

Mici: Dobro. Kaj pa naročilo?

Fric: Oh, kaj Vas nič ne zanima noviteta? Ali ste tudi tako brezbrizni za umetnost kakor drugi ljudje?

Mici: Ne, ne, toda vendar bi rada vedela, kaj se mi naroča.

Fric: Seveda, seveda. A tako rad bi enkrat razkril svoje srce čuteči duši. Glejte, gospodična Mici, jaz nisem rojen za natakarja.

Mici: Moj bog, Fric, jaz pa vendar nisem kriva —

Fric: Res ne. A če bi le kdo hotel poslušati, koliko trpim. Zadnjič sem videl Schillerjeve »Razbojnike«. To je jako lep komad.

Mici: To je že marsikdo dejal.

Fric: Prekrasen komad. Kar požiral sem ga. In takrat me je pograbilo in neprenehoma sem moral misliti: Če bi bil ti spisal to igro!

Mici: Če jo je pa že Schiller spisal?

Fric: Prav to je nesreča. Kadarkoli čitam kakšno delo, mi pridejo enake reči na misel in tedaj je prepozno.

Mici: Morali bi se pač prej domisliti česa.

Fric: Saj mislim prav mnogo, zlasti če sem sam. Toda tem pesnikom pride takoj na misel, da se da iz takih misli napraviti komad.

Mici: Le nikar ne obupajte, saj ste še mladi. Toda rekli ste, da mi je stric nekaj naročil.

Fric: Resnično. Moram Vam povedati. To da ne bodite hudi.

Mici: Na Vas? Zakaj pa?

Fric: Namreč — to je tako neprijetno naročilo... In Vi ste vendar boljša gospodična.

Mici: To je prav laskavo. A naročilo se glasi —

Fric: Jezi me, ko vidim, da hodi gospodična Erna v gledališče, na koncerte, da ima vse užitke, Vi pa —

Mici: No, jaz pa —?

Fric: Od Vas zahteva gospod Majar, da bi stregli — to se pravi — le pomagali streči.

Mici: Razlika je seveda zelo fina, tako da se komaj opazi. Toda to ni nesreča. Ali mislite, da nimam talenta za tako delo?

Fric: To je krasno, vzvišeno! Kako to pojmuje. Sedaj bi se pa že upal Vas nekaj prositi!

Mici: Ta pogum menda ne bo drag.

Fric: Le pogledal bi rad v gledališče. A če ne bi nihče ostal tukaj —

Mici: Če ni nič drugega — saj ostanem jaz.

Fric: Oh, Vi ste angel! (**Lapin** pride iz gledališča s svršnikom ter širokim klobukom.) Vraga, zdaj je pa konec. Sedaj moram pa zopet biti Ganimed.

Mici: Zato greste vendar lahko v gledališče. Gospod Lapin se že zadovolji z mojo postrežbo.

Lapin: V gledališče hočete? Ali nimate še dosti komedije v življenju?

Fric: Gospod Lapin, tako zelo ljubim gledališče! Vi morate biti pravzaprav tudi pesnik.

Lapin: Mislite? No, le hitite, če hočete še kaj videti.

Fric: Kakor veter pohitim tja in nazaj.
(Odide.)

Lapin: Temu pravim pametno naključje.
Mici, ali Te nič ne šegečejo ustnice?

Mici: Hudobnež; seveda naj bom zopet jaz kriva.

Lapin: Ah, hudobneža me imenujejo drugi dovolj glasno. Ti pa moraš reči, da sem Tvoj ljubi, dobri Mirko —

Mici: Prav modro me učiš. Zakaj mi pa Ti ne praviš kaj takega?

Lapin: Takoj Ti povem še mnogo več.
(Poljubi jo.)

Mici (se rahlo ubrani): Tak si, pa naj pravim, da si dober.

Lapin: Kajpada, ker nisi potuhnjenka.

Mici: Kaj? Potuhnjenka? To mi poplačaš.
(Ga objame in poljubi. Ko se izpustita, si dolgo gledata v oči, pa se še enkrat poljubita.)

Lapin: Ti ljubo dekle! Rad bi le vedel, kako prihajaš v to okolico. Saj je kakor v pravljici.

Mici: O pepelki, kaj?

Lapin: Da. Ali k pepelki pride nenadoma dobra Vila, in potem bo naenkrat vse drugače.

Mici: Ali res? Kako pa bo?

Lapin: Tako bo, kakor čudež. A povej mi prav odkritosrčno: Ali me res maraš takega kakršen sem? Prav takega »zanikrneža«?

Mici: Mirko, ali Ti mora res beseda povedati, da Te ljubim?

Lapin: Vem, Ti predraga. Toda od same ljubezni se ne more živeti. Jaz pa nisem nič, nimam nič —

Mici: Nič nisi? Hudobnež si, prava grdo-
ba, da veš.

Lapin: Nič ne de. Tudi veseli cigan mora
imeti resne trenutke. Ali nisi nikdar pomislila,
da je tako v življenju?

Mici: Sem že. Toda ker Te ljubim, Ti za-
upam.

Lapin: Bravo, dekle! Zdaj sva zopet lahko
vesela in razposajena. In verjemi: Tako hudo
ne bo, kakor mislijo naši ljubi dostojni in kol-
kovani bližnji, ki se nocoj navdušeno rogajo sa-
mi sebi.

Mici: Ne razumem Te.

Lapin: O, saj je le komedija. Zdaj jo igrajo
v gledališču, ko pade zagrinjalo, jo bodo pa kje
drugje nadaljevali. — Ah, kaj to! Ti si moja in
verjemi: V meni je dovolj moči za življenje in
boj. Ti dekle! Moje bogastvo je tako veliko, da
ga filistri ne spravijo v vse svoje železne bla-
gajne.

Mici (mu stisne obe roki): Da, da! Vse Ti
verjamem in vse se bo izpolnilo.

Fric (pride naglo): Takoj bo konec.

Lapin: Res?

Fric: Ah, gospod Lapin, kako morete biti
tukaj? Če bi vedeli, kako je lepo!

Lapin: Saj si lahko mislim.

Fric: Ne, ne, to ni mogoče. Človek bi kar
plakal in se smejal obenem. Tako velikansko!
Oh, zakaj ne morem jaz napisati kaj takega?!

Nebogled (pride iz gledališča): Občinstvo
je trapasto. Prepričan sem, da bo zdaj ploskalo
kakor blazno. Špekulantu bo ploskalo.

Lapin: Zakaj pa mislite, da je špekulant?

Nebogled: Saj se razvidi iz cele kompozicije. Poglejte — (potegne obsežen rokopis iz žepa) to je drama, ki je kos vsaki kritiki.

Lapin: Za boga, menda nam je ne boste čitali.

Nebogled (ga grdo pogleda in vtakne rokopis v žep): Ne, saj bi ne razumeli. (Miciki): Vam, cenjena gospodična, bi pač poveril skrivnost svojega duha, kajti Vaše nepokvarjeno srce bi razumelo ta jezik.

Lapin: Ali ste prepričani?

Nebogled: Zdi se mi, da hočete zasmehovati moj talent. A moje besede so namenjene Vam, cenjena gospodična. Vi me boste razumeli, če Vam povem, da sem namenil svojemu življenju nalogo, zbuditi dobo trubadurskega časa od navidezne smrti in z božanskim jezikom našega Koseskega pregnati sramotilce umetnosti iz muzinega hrama.

Lapin: Ej, velikanska naloga! Toda — zakaj ne razložite tega rajši ljudem, ki bi se zanimali za to?

Nebogled: Vaša grobost, gospod, Vaša grobost —

Lapin: Za mojo grobost ne najdete rime, kaj? Potolažite se. Grenka zdravila se najbolje uživajo z resignacijo.

Nebogled: Preziram Vas! (Iz gledališča se sliši glasno ploskanje.) Seveda, kakor sem dejal. Taki neumni, nemoralni predrznosti ploskajo, pravi pesniki pa morajo brez priznanja tavati po svetu. (Ploskanje se ponavlja.)

Majar (pride naglo): Velikansko, velikansko! Gledališče je bilo razprodano do zadnjega

kotička. Fric, Mici, le pridno! Zdaj bo dela. (Opazi Lapina): Tako, Vi ste zopet tukaj?

Lapin: Za Vašo zabavo gospod Majar.

Majar: Veste kaj? Najrajši bi Vas prosil, da bi sploh ne prihajali v mojo gostilno.

Lapin: Nisem nevernik in ne dvomim o Vaših besedah. Ali morda ne veste, da najbrže ne bi imeli danes in še nekolikokrat take izvrstne kupčije, če ne bi bilo mene na svetu. — Fric, prinesite mi kozarec vina, preden Vas spravijo popolnoma ob sapo.

Majar: Ali res ne veste, da škodujete moji kupčiji s svojo navzočnostjo?

Lapin: Trdo glavo imam in težko pojmem. Zdi se mi, da sem nenavadno dober gost.

(Iz gledališča prihajajo gostje, med njimi **Sladarič z ženo in hčerjo, Lepoglas, Vrtalnik.** Fric prinese **Lapinu** vina; ta sede k mali mizici. Ostali gostje posedajo. **Mici** in **Fric** strežeta. **Majar** pozdravlja na vse strani.)

Lepoglas: Famosno, famosno. Takega uspeha že dolgo ni bilo.

Vrtalnik: Pa kaj pravite? Njegova visokost je bila v loži. Njegova visokost je dala znamenje za aplavz.

Nebogled: Kaj pravite? Njegova visokost?

Vrtalnik: Kajpada, kajpada, Njegova visokost osebno. In še tedaj se ni pokazal pesnik.

Lepoglas: Zares, neumno. V zgodovini tega gledališča še ni bilo takega slučaja.

Nebogled: Pesnik... Torej mislite res, da je resničen pesnik?

Vrtalnik: No, prosim Vas! Ali mislite, da bi Njegova visokost ploskala mojstru skazi?

Nebogled: Seveda, seveda. Imate že prav.

Lepoglas: Famozen komad. Zares, imeniten komad!

Vrtalnik: Prav zajet iz duše ljudstva.

Fric (servira; skrivnostno): Gospoda, saj pravijo, da je to spisal baron.

Vrtalnik: Baron?

Fric Da, tako sem slišal. Saj veste — za kulisami.

Vrtalnik: Kaj pravite!

Lepoglas: No, no, tedaj se razume, da se avtor ne zahvaljuje za aplavz.

Lapin: Se razume. Seveda, če nima avtor drugih razlogov.

Vrtalnik: Kaj ste že zopet tukaj?

Lapin: Še, še. Fizikalično res ni mogoče drugače; nekod mora biti človek. In tukaj se dobro počutim in izvrstno zabavam.

Vrtalnik (Lepoglasu): To je gotovo zopet ironija.

Lapin: Gospoda, moja duša je polna ljubezni do bližnjega.

Lepoglas: Kaj to pomeni?

Lapin: Nobene brezdanje modrosti. Le to, da bi mi bilo zelo žal, če bi motil Vašo prebavo.

Sladarič: Vsak hip ima kakšno predrznost na jeziku.

Lapin: Motite se spričo moje neznanske miroljubnosti. Saj me le neskončno veseli, da Vam je bil komad tako všeč.

Sladarič? Kaj vam je to mar?

Lapin: Saj sem človek z občutki.

Sladarič (svoji ženi): Gotovo me hoče napumpati.

Neža: Misli, da imaš družino, to ti pravim.

Sladarič: Že dobro, že dobro.

(**Marija** pride z **Erno** iz stanovanja.)

Majar: Treba je časa, da se ve dve preoblečete!

Erna: Nisva tratili časa s toaleto.

Marija: Ne; če bi bilo le zato, bi bili že davno tukaj.

Majar: Kaj pa sta uganjali?

Marija: To bi že lahko drugače vprašal.

Erna: Na svetu so visoki gospodje, ki nam na drug način izkazujejo svoje spoštovanje.

Majar: No — (skoraj da vzroji, a ko vidi, da gosti pazijo, se premaga).

Marija: Da, lahko bi bil ponosen.

Majar: Kakšne skrivnosti so to?

Erna: Njegova visokost nas je blagovolila nagovoriti.

Majar: Njegova visokost?

Več gostov: Njegova visokost?

Lepoglas (polglasno Vrtalniku): Prišli sta mu namreč nalašč na pot. Visokost je pa dejala: Tukaj so hodniki res tesni, moje dame.

Marija: Da, Njegova visokost. Četrť ure je blagovolil konverzirati z nama.

Erna: Zlasti z menoj.

Lepoglas (polglasno): Tri minute jetrajalo.

Nebogled (polglasno): Toliko časa mu najbrže nista šli s poti.

Majar (grdrnjaje, polglasno): Zato je vendar še nihče ne vzame.

Sladarič: Ali prisedete k nam, gospa Majarjeva?

Erna (po tihem): Ne k tem kramarjem, mama!

Marija (tiho): Bodi pametna. (Glasno): Seveda, z veseljem, gospod Sladarič. (Sedejo k Sladaričevi mizi in se pozdravljajo.)

Sladarič: Ali veste, kaj bi rad vedel, gospa Majarjeva?

Marija: Kaj pa izvolite?

Sladarič: Če zaslužijo pisarji s takimi komadi kaj denarja?

Marija: Mislim da.

Erna: Ah, kako se more ob umetnosti takoj misliti na denar?

Lapin: Kajneda, gospodična Erna? Kako bi človek pri pticah pevkah mislil na črve, ki jih žro?

Erna (polglasno materi): Nesramen je ta človek.

Marija: Ne pazi nanj.

Nebogled: Kakor s starimi hlačami se ne more trgovati z umetnostjo. Vendar pa gre pesnikom najvišja plača.

Lepoglas: E, pravzaprav se pesniki dandanes nimajo pritoževati. Prosim Vas, ljudje postajajo ob svojih komadih milijonarji.

Sladarič: Milionarji! Ali je mogoče?

Lepoglas: Mogoče? — Pravim Vam, ta kupčija je boljša od specerije.

Sladarič: Milionarji! (Svoji ženi): Ti, dobro bi bilo enkrat povabiti takega mazača na kosilo. Fani!

Fani: Da, da, oče.

Sladarič: Papa mi reci, ne oče.

Fani: Da, da oče.

Sladarič: Milionarji! — Pa kaj. Ti si neumna punca.

Lepoglas: Aha, gospodu Lapinu je sapa zaprlo.

Lapin: Skoraj da, spričo milionov. Toda saj uživam srečo nocojšnjega večera.

Lepoglas: Vi?

Lapin (blago): Bil sem dober prerok. In povrh mi je tako, kakor da je uspeh te premiere odločil o usodi meni najdražjih ljudi.

Lepoglas: Zdaj pa govorite poštene neumnosti.

Nebogled: Zdi se mi, da se mešajo v literarne reči povsem nekompetentni ljudje.

Vrtalnik: Oh, današnja mladina!

Režiser (vstopi, se ozira, opazi Lapina in stopi k njemu): Tukaj ste, gospod Lapin. Dajte da Vam čestitam.

Nebogled: Čestita mu?

Lepoglas: Kaj pa —?

Lapin: Hvala Vam od srca za ves Vaš trud.

Vrtalnik: Kaj to pomeni?

Režiser: Ali ste že razkrili tajnost?

Lapin: Ne še. Saj veste. Skromnost je prva čednost.

Režiser: Prosim Vas, izza takega uspeha! Ali tudi meni ne dovolite?

Lepoglas: Vraga, tu gre za skrivnost.

Lapin: Ne branim Vam, dragi prijatelj. Toda za posledice ste že sami odgovorni.

Režiser: Gospoda, dovolite mi torej, da Vam prvi predstavim pisatelja današnje novosti. (Splošno začudenje. Slišijo se glasovi »Ah;« »kaj«. — Kratek molk).

Lepoglas: Kakšna novica, cenjeni gospod režiser!

Režiser: Kaj niti Vi niste vedeli?

Lepoglas: Na, pri Apolonu, imenujejo me živo gledališko kroniko, pa res nisem — no, sedaj pa dajte, da Vam gratuliram, gospod Lapin. (Gre k Lapinu in mu od daleč moli roko. Vsa družba se oživi. Nekateri gospodje vstanejo).

Vrtalnik: Tudi mojo čestitko morate sprejeti, gospod Lapin.

Lapin: O, preveč časti za Vašega nevrednega dijaka! (Od vseh strani mu prihajajo čestitat.)

Vrtalnik (hodi ponosno od mize do mize): Moj dijak je bil, gospoda! — V gimnaziji sem bil njegov profesor. — Da, moja vzgoja.

Sladarič (svoji ženi). In taki ljudje lahko zaslužijo milione! — Fani, ali nisi neumno dekle?

Fani: Zakaj, oče?

Majar (je Lapinu čestital; polglasno Erni): Lahko bi mu tudi čestitala. Ta bi utegnil zagrabiti. Pesmi Ti je že delal.

Erna: Papa, menda se ne spodobi.

Marija: Le stori, le. Laskalo mu bo.

Sladarič: Gospod Lapin, jaz sem pač domača srajca. Kar je na srcu, je na jeziku.

Lapin: Kajneda?

Sladarič: Ampak cenil sem Vas vedno.

Pridite enkrat k nam na kosilo. Čast nam bo. In Fani nam zaigra na klavirju. Kaj, Fani?

Fani: Da, oče. Etido ali pa sonatino.

Lapin: Preljubeznivi ste. A nočoj še ne vem, kaj bo s trakom.

Nebogled: Dovolite, če bi bil le slutil! Pa to so pesnikove posebnosti. Pokažem Vam, kako Vas čislam. (Potegne rokopis iz žepa). Berite to, gospod Lapin, predelajte, kakor mi-slite, pa podpiševa oba avtorja.

Lapin: O, da bi Vam ugrabil zaslužen pesniško slavo? To ne gre.

Marija (porine Erno tako, da je Nebogled potisnjen na stran): Saj Vam hoče še kdo čestitati, gospod Lapin. Jaz in moja hčerka tudi. Saj ve, da ste pesnili tudi druge reči.

Erna: Ginjena sem. Čestitam Vam in hvala od srca.

Lapin: Oh, v zadrego me spravljate, gospodična.

Marija: Kako je šarmanten!

Majar: Ej gospoda, čemu je toliko besed? Pokažimo rajši gospodu Lapinu, kako ga čislamo in ljubimo.

Več gostov: Bravo! Bravo!

Erna (mater): Saj je res interesanten.

Lapin: Izvrstno, gospod Majar. Dokažite, kar ste rekli, pa dajte svoji nečakinji prostost za nočoj. (Mici, ki je že ves čas razburjena, se zgane).

Majar (osupel): Miciki?

Lapin: Saj je iz obitelji.

Majar: Da, da... o, kajpada.

Mici: Ali res, striček?

Majar: Seveda, seveda.

(Lapin stopi k Mici in ji nekaj pošepeče. Mici prikima in odhiti v stanovanje).

Fric (Miciki, ko odhaja): Torej le ne baron. Ampak tega sem vedno imel za pesnika.

Majar (Lapinu): Da spoznate, kako cenimo Vaš talent —

Vrtalnik: Talent, ki ga je priznala visokost! Ki se je razvijal ob mojem vodstvu.

Lepoglas: Skratka, velikanski talent!

Gosti: Bravo! Izvrstno! Ženij!

Sladarič: Zlodej špekulira za Erno. Fani — ali ne pravim, da si neumna punca?

Fani: Saj ne vem, zakaj, oče!

Majar: Dokažemo Vam. Vse mize pomaknemo skupaj, pa improviziramo komers. Pol hektolitra piva dam jaz.

Sladarič: Kaj pivo! Vino bomo pili! Trideset litrov je mojih.

Nebogled: Prosim, gosþoda, meni gre slavnostni govor.

Vrtalnik: Dovolite, dame in gospodje. Jaz sem bil njegov profesor. Pravzaprav —

Lepoglas: Dragi profesor, stvar je ta, kdo plača vino. Naročam dvajset buteljk, gospod Majar.

Marija (tiho Majarju): Dolžan bo ostal.

Prvi gost: No, deset steklenic plačam tudi jaz.

Drugi gost: Jaz tudi. (**Fric** beleži naročila.)

Lepoglas: In jaz sem mladenič, nimam hčerke.

Majar: Kam meri to?

Sladarič: To je prostaško! Kaj pa mežikate?

Nebogled: Gospoda, gospoda! Ne profanirajte slavnosti velikega trenutka!

Lapin: Nikar se ne vznemirjajte, gospoda. (Mici, že preoblečena, vstopi, ne da bi jo opazili drugi). Preljubeznivi ste in preblagi so Vaši nameni.

Klici: Bravo! — Pst! Mir!

Lapin: In hvaležen bi moral biti svojim sotrudnikom.

Nebogled: Sotrudnikom.

Lapin: A preveč jih je in če bog da, jih bo vsak dan več.

Vrtalnik: Kako mislite?

Lepoglas: Laskavo, laskavo.

Lapin: Pri vseh ne morem biti. — Gospod režiser, kje čakajo na nas?

Režiser: Pri Zlatem levu.

Glasovi: O, o!

Lapin: Da, tam čakajo drugačni sotrudniki. Zatorej srčna hvala vsem skupaj. Če srečam gospo moralo, jo pozdravim. Priporočam se Vam tudi prav lepo. Pa na svidenje! (Svršnik je že prej vzel; sedaj ponudi **Miciki** roko in odhaja.)

Metar: Mici! Mici! Kam pa Ti?

Lapin: Z menoj do smrti. (Odide; režiser za njim.)

Sladarič: Fani, pa si res neumna punca. (Družba je osupla; nekateri se spogledujejo, nekateri ne morejo zatajiti jeze, dva trije se smejo.)

Zagrinjalo pade.

Kdo je blazen?

Šala v enem dejanju.

Osebe:

Peter Mravec, vpokojen pomorski kapitan.

Eva, njegova žena.

Milka, njuna hči,

Dr. Ivan Bohor, zdravnik.

Vladimir Ravnik, kemičar.

Anica, hišina.

Neznanec.

Strežaji.

V stanovanju pri Mravčevih. Salon z malomeščansko opravo. Na levi zadej vrata v pred-sobje, kuhinjo in na vrt; na desni v drugo so-bo. V ozadju dvoje oken na vrt. Sredi salona miza z naslonjači. Nad mizo visi svetilka. Zadej v vsakem kotu po en naslonjač. Desno omara s predali; na njej ura, fotografije in razne drob-narije. Na stenah nekoliko pomorskih slik.

Peter (sedi v naslanjači in čita časopis).
Eva (pospravlja po sobi).

Peter: Tristo vragov!

Eva: (ustrášena): Oh! — Že zopet kolneš.

Peter: Nič ne kolnem. Kaj je to tudi že kletev?

Eva: Kaj se je pa zgodilo, da me tako ustrašiš?

Peter: Hahaha! Vsakega vetrčka se ustrašiš! Ne bodi vendar tako nervozna. Kam pa pridemo?

Eva: Ne reci, da sem nervozna. Čisto nor-malna sem. Ali ti imaš navado, da bi spravil človeka ob pamet.

Peter: Lepo, lepo! Trideset let sva skupaj, na moje stare dni mi pa očitaš moje navade. Hvala, hvala...

Eva: Ej, nehaj, nehaj! Ne bodiva otroka s sivimi lasmi. — Pa mi rajši povej, kaj te je ta-

ko pograbilo, da si hotel poklicati kar tristo hudičev —

Peter: Vragov, prosim.

Eva: To je vseeno.

Peter: Ni vseeno.

Eva: Eh, vseeno je.

Peter: Pa ni vseeno. Jaz sem Peter, in nisem Pavel. Vrag je vrag, in ni hudič.

Eva: Naj bo satan ali lucifer, meni je vseeno. Pusti sploh vruga, pa že povej, kaj se je zgodilo.

Peter: Aha! Povej, povej! Ženska radovednost — kakor v paradižu.

Eva: Nikar se ne izgovarjaj na mojo radovednost. Saj sam komaj čakaš, da poveš, kar veš.

Peter: To je izmišljeno. Prav nič ne čakam. Če nočem, pa ne povem ničesar. To je čisto moja reč.

Eva: Tvoja reč, kajpada. Saj te ne prosim. Kaj mi je mar, kaj si čital v svojem neumnem listu. Saj lahko sama čitam, ako hočem.

Peter: Neumen? Neumen? Jaz ne čitam neumnih reči, da veš. Neumno je le, da tako govoriš. In neumno je končno, kar se godi po svetu. Da. To je neumno, da ni nikoder reda, da je vse navzkriž, vse narobe, vse drugače, kakor v mojih dneh.

Eva: Moj ljubi Peter, včasih je pa vendar prismojeno, kar govoriš. Kakor da te ni več na svetu! Ali niso sedanji dnevi tudi še moji in tvoji?

Peter: Ne, niso — in ne maram zanje! Moje dni je bil red na svetu. Bile so stare šege.

Mladina je spoštovala starino, vsaka stvar je bila na svojem mestu, vse je bilo prav. Sedaj pa —

Eva: — no, sedaj pa Milki ne ugaja plešasti Martin. Tako je bilo tudi prej, da mlado dekle ni maralo za moško podrtijo.

Peter: Eva! Takih besed ne trpim. Ti si moja žena, Martin je pa moj prijatelj. In če je meni všeč za prijatelja, mora biti Milki tudi všeč za moža.

Eva: To je pa velika razlika. Peter! Peter! Pomisli pač, kaj bi bil ti dejal, ako bi bili zahtevali od tebe, ko ti je bilo dvajset let, da vzemi petdesetletno babnico za ženo!

Peter: Martin ni babnica.

Eva: Ali nad petdeset let ima na grbi.

Peter: To mu nič ne škoduje.

Eva: Pa bi škodovalo Milki.

Peter: To so najlepša moška leta.

Eva: Morda zanj, ne pa za dekle.

Peter: Skratka: Jaz sem oče in v moji hiši obvelja stara šega. Kadar bo Milka starejša od mene, naj mi pa ona ukazuje.

Eva: Saj ti otrok nič ne ukazuje. Pridi vendar k pameti, pa ne uganjaj burk. Končno, Milka je tudi moja in ne le tvoja. In če je tvoj namen, da trpinčiš dete, je moja naloga, da preprečim to.

Peter: Aha! Potuho ji hočeš dajati. Njeno neposlušnost hočeš podpirati. Je že prav, da vsaj priznavaš.

Eva: Kaj priznavam? Moj ljubi Peter, dekletova sreča je več vredna od tvojih muh. In

če si ti pozabil, kako je bilo, ko si bil mlad, ni izpuhtel moj spomin.

Peter: Sit sem, slišiš? Sit sem, kakor da bi bil že kosil in večerjal. Na vrt grem, krmit ribice. Te vsaj molče. (Odide.)

Eva: Saj je res najbolje. Zrak te ohladi in ozdravi. (Pospravlja.)

Milka (vstopi z desne): Mama, kaj pa ima tata zopet?

Eva: O, nič, nič. Ne vem kaj je čital, pa se je razjezil, da nisem razumela ničesar.

Milka: Kaj je mogel čitati takega?

Eva: Kaj jaz vem. Tam leži časopis. Poglej, če hočeš; morda najdeš, kaj je bilo.

Milka (vzame časopis in prebira naslove): Promocija... Koncert »Škrjančka«... Panorama... Državni zbor... Iz občinskega sveta ... Pobegnil iz blaznice...

Eva: Kdo je pobegnil?

Milka: Ne vem.

Eva: Pa čitaj.

Milka (čita): »Pred osmimi dnevi je pobegnil iz deželne blaznice dobrodušen bolnik, ki pa ne stori nikomur nič žalega; mora pa biti pod varstvom, ker je tako razmišljen in nepazljiv, da bi ga prav lahko zadela nesreča. Čudno je, da ga doslej še niso mogli prijeti, ve se namreč, da se je pokazal izza bega že na raznih krajih. Rad zahaja v tuje hiše in se vede, kakor bi imel tam raznovrstne opravke. Često smatra zdrave ljudi za blazne. Nesrečnež je srednje rasti, ima temne lase in brke, pa modre oči. Kdor bi ga videl, naj obvesti najbližjo rešilno postajo.«

Eva: Jaz že ne bi obvestila nikogar. Re-
vež! Seveda se mu zdi lepše pod jasnim soln-
cem, nego v blaznici.

Milka: Ali mama, če je zaradi njegove var-
nosti!

Eva: Seveda, seveda. Pa — kaj mi je to
mar? Jaz ga itak ne bi poznala.

Milka: Mama.

Eva: Kaj pa je, Milka?

Milka: Tata je zelo slabe volje. Kajne?

Eva: Bil je, bil. Pa se že razvedri pri
ribah.

Milka: Ali vendar se bojim —

Eva: Česa?

Milka: Kaj ne slutiš?

Eva: Slutim naj? Veš, Milka, jaz sploh ne
verujem v slutnje.

Milka: Vladimir mora jutri ali pojutršnjem
odpotovati.

Eva: Tako?

Milka: Saj veš, da pride za kemičarja v
novo tovarno na Lipovniku.

Eva: Da, da, pripovedovala si mi nekaj.
In že jutri odide?

Milka: Mora.

Eva: No, pa —?

Milka: Preden odide, bi bil rad na jasnem.

Eva: O, ti neumni otrok! Kaj se še nista
zmenila?

Milka: Midva — že. — Ali —

Eva: Kaj — ali?

Milka: Kaj poreče tata?

Eva: A — seveda! Kaj poreče tata! Nekaj
že poreče, kajpada.

Milka: A kdo ve, kaj?

Eva: Kdove? To je lahko ugeniti.

Milka: Kaj pa, mama?

Eva: Kaj? »Ti vzameš Martina, mojega prijatelja, pa punctum. Dixi in amen!«

Milka: Mama, mamica!

Eva: Mamica gor, mamica dol, Hotela si vedeti, kaj poreče, pa sem ti povedala.

Milka: Mama, to je nemogoče!

Eva: Tata pravi, da je mogoče.

Milka: Rajša grem v morje!

Eva: Takih reči ne verjame tata. In so res neumne.

Milka: Ali Martin! Martin! Mrzlica me trese, če le pomislim.

Eva: To že razumem. Meni tudi ne bi bil všeč za moža. Ali kaj naj se zgodi?

Milka: Danes hoče priti Vladimir.

Eva: Priti hoče? No, jaz ne bi bila rada v njegovi koži.

Milka: Misliš, da bo tata zelo hud?

Eva: Mislim, mislim. Danes je že njegov jezni dan. Sicer mi tvoj Vladimir ni nič mar, ampak smili se mi le. Pa ni treba, da bi bila ljubosumna. To je le krščansko usmiljenje.

Milka: Mama — kaj naj storim? Še obvestiti ga ne morem, da naj ne pride. Ako bi mu pisala, ne dobi več pisma. Kdove, vsak hip je lahko tukaj. Če pa pride, pa se oče razsrdi in ga razžali, pa se skregata, tedaj je konec, vsega konec.

Eva: Saj tudi ne bo škode. Kaj pa naj ima od take strahopetne in jokave deklina?

Milka: Da, mama, tebi je lahko. Ali naj pa jaz skačem od veselja, ko je v nevarnosti vsa moja sreča?

Eva: Skakati — to seveda ne bi bilo preveč pametno. Ampak zdi se mi, da bi bilo najmodreje, malo misliti.

Milka: Saj že ne vem več, kaj naj mislim. Moja uboga glava je že vsa izmučena. Ti ne veš, koliko sem že trpela in kako še trpim.

Eva: Ti neumni otrok! — Da ne vem! — Kaj misliš, da nisem bila nikoli mlada? In da ni bil sedaj godrnjavi tata nikoli ljubezniv, nemara bolj od tvojega Vladimirja. In da nismo bili v mladih letih ravno tako ognjeni in zaljubljeni, kakor ste sedaj vi? In da nismo nikoli mislili, da ni na svetu večjih skrbi in hujših bolečin od tistih, ki jih dela ljubezen? Ali vendar ti pravim: Glavno je misliti. Pozneje boš sama vedela. Ali ker sedaj ne veš, ti moram povedati jaz. Torej misli.

Milka: Dobra, dobra mamica! Kako si ljubezniva! In kako te imam rada!

Eva: Že vem, že. Še rajša kakor Vladimira — ti mala priliznjenka!

Milka: Malo mi je že odleglo. In — veš kaj? Že vem, kaj storim.

Eva: Vidiš, kako lahko je, če le človek malo misli. — Pa kaj storiš?

Milka: Pred hišo pojdem, pa kadar ga vidim oddaleč, mu pohitim naproti ter mu rečem —

Eva: No, kaj mu rečeš?

Milka: Rečem mu, da je tata danes slabe volje, ker — ker — no, ker mu ni prav dobro, pa — naj ne pride danes.

Eva: In on se razveseli tako, da te objame in poljubi vpricho vseh ljudi in od same radosti zapleše kar na trgu.

Milka: Kaj naj storim? Seveda ne bo vesel. Ali bolje je, da počakava še nekaj časa, kakor da se razbije vse.

Eva: Stori kakor misliš.

Milka: Takoj mu grem naproti. Danes ne sme priti očetu pred oči. (Hoče oditi, med vrati se sestane s Petrom.)

Peter: Hoho, kam se pa tako mudi?

Milka (v zadregi): O, nikamor, nikamor, tata.

Peter: Počakaj malo, počakaj. Nekaj opravka imam zate.

Milka: Kaj je zelo nujno, tata?

Peter: Nujno — seveda je nujno.

Milka: Tata, če bi lahko samo trenotek —

Peter: Hoho, kaj pa imaš ti tako važnega? Kaj ne bi mogla malo počakati?

Milka: Seveda, seveda — ako želiš, tata —

Peter: Kajpada želim! Čudno, kaj ima sploh opraviti tako dekle.

Eva: Opraviti ima dosti, moj ljubi. Ali misliš, da se opravi v hiši vse samo od sebe?

Peter: Le pomagaj ji, le. Tako je že prav. Kadar potrebuje oče kaj, ni roke v hiši, da bi se genila.

Eva: Ne, to je pa že od sile! Vsi ti služimo, kakor da smo najeti, pa ti še ni prav.

Peter: O, hvala, hvala! Še to mi je bilo treba slišati. Trpinčim vas, mučim vas, morim vas, še oddahniti se ne morete. Samo napoti sem v hiši. — Dobro, dobro. Le pojdite obe. Ničesar ne potrebujem, ne zdaj, ne danes, ne jutri. Nikoli več. Poskrbim že sam, kar potrebujem. Saj nič ne de, da so moje kosti starejše.

Milka: Tata! Ali tata! Ne bodi hud, tata. Saj se ne pritožuje nihče. Dobro veš, da sem vselej rada storila, kar sem mogla. Srečna sem, če ti lahko ustrežem. Zakaj si tako hud?

Peter: Nič nisem hud. Ne podtikaj mi tega. Mehkega srca sem. Žal mi je vaju, pa si nočem natovoriti greha, da grenim vsem življenje.

Milka: Povej, kaj potrebuješ, tata. Povej; takoj pohitim.

Peter: Nič ni treba.

Eva: Povej ji vendar. Saj vidiš, da trpi dekle.

Peter: A, kaj! Pomagam si že sam. Domačo kapico bi bil rad dobil. Pa ni treba. Pojdem že sam ponjo.

Milka: Saj že hitim. Zakaj pa nisi takoj povedal? (Odhiti.)

Eva: Peter!

Peter: Kaj je?

Eva: Ali ti je všeč, če napravim za kosilo morskega pajka?

Peter: Pajka? ... Kaj ga imaš doma?

Eva: Seveda.

Peter: Ali je lep? Težak?

Eva: Kajpada je. Prav za muzej je.

Peter: Tako lep? . . . Pa ga napravi. Saj veš, mrzlega, z oljem in s kisom. Pa dosti česnja.

Eva: Že vem, kako ga imaš rad.

Milka (pride s hišno čepico): Tukaj je, tata.

Peter: Dobro je. (Odloži klobuk in se pokrije s čepico.) Pa odnesi še klobuk. Ne maram, da leži tukaj. Red je prvo na svetu. (Milka vzame klobuk in ga odnese.) Pa imaš tudi kaj radiča doma?

Eva: Kaj pa misliš? Mar ne vem, da ti je radič najljubši, kadar imaš pajka?

Peter: To je navada, sama navada. Ampak drži se to človeka.

Milka (se vrne): Klobuk je že tam.

Peter: Saj pravim, ti si vendar moja Milka. Ali pa veš, kaj bi bilo sedaj prijetno?

Milka: Povej, tata, povej.

Peter: Kaj pa delajo moje pipe?

Milka: O, vse so pripravljene. Le povej, katero hočeš.

Eva: To pa poskrbim lahko jaz.

Peter: Ne, ne, Milka, le prinesi mi tisto z rdečim trakom. (Prebira po knjigah, tako da je obrnjen s hrbtom v sobo.)

Milka (potihom Evi): Vsa se tresem. Če pride Vladimir! Kako naj ga varujem? (Odide.)

Peter: Treba bo govoriti z Milko. Pripraviti jo moramo. Danes ali jutri pride Martin. Do sodnega dneva ne more čakati in dekle naj prej ve, kaj jo čaka.

Eva: Pusti vendar sedaj take reči.

Peter: Pusti danes, pusti jutri. To ni red. No, danes se mi ne ljubi, ali dolgo se ne more odlašati.

Milka (prinese pipo in tobak. Pipo izroči očetu, potem zažge vžigalico): Tako, -ata. Ali bo prav?

Peter (kadi): Aha, to že diši. To je tobacek! Dobra pipa gre nad vse. Hm — ampak —

Milka: Kaj pa, tata?

Peter: Če bi vedel, da te ne izmuči —

Milka: Izmuči! — Kaj bi me izmučilo? Le povej, kaj bi rad. (Vsa nervozna se ogleduje po materi in nemirno stopica.)

Peter: Svalčice so mi pošle. Zvečer pa moram v mornarski klub in tam ne morem kaditi pipe. Kaj pa ti je?

Milka: O nič. Kaj bi mi bilo?

Peter: No, ker tako cepetaš. Če nisi trudna, bi mi lahko nabasala nekoliko svalčic. Ali samo, če nisi trudna. Saj je dosti, da jih nabašes sto, da jih imam tudi nekaj za prijatelje. Ali če nimaš časa...

Milka: Naredim ti jih, tata. Kako da ne?

Peter: Saj to opraviš sede.

Milka: Seveda. Grem vun na delo. (Pogleda žalostno mater in odide.)

Eva: Jaz grem v kuhinjo; nekaj časa moram že ostati sam.

Peter: Le pojdi, le pojdi. Itak moram čitati. Kakšna neumnost je to, da hočejo razganjati meglo na morju. Haha, taka neslanost! Če bi ne vedeli, kaj je megla, bi nas že kdo potegnil.

Eva: Pa se dobro zabavaj. (Odide.)

Peter (vzame knjigo in čita. Nemiren je.)

Anica (vstopi): Gospod Mravec —

Peter (ne da bi jo pogledal): Kaj?

Anica: Gospod Mravec, zunaj —

Peter (položi knjigo na mizo): Kaj je zunaj?
Kaj pa stojiš kakor lipov bog? Kaj pa ne govoriš?

Anica: Saj —

Peter: Saj — saj — saj menda ne veš, kaj hočeš. Še par vrstic ne more človek prečitati v miru. Zunaj — zunaj... Kaj neki? Dan je zunaj. — No, kaj je?

Anica: Nekdo je zunaj.

Peter: Nekdo! — Kaj se to pravi? Mar naj rešujem uganke? Kdo je, no?

Anica: Nekdo, gospod Mravec. Ne poznam ga.

Peter: Ne poznam ga! O, to je krasno. Kar ne poznam ga. Jaz naj pa duham, kdo da je? — No?

Anica: Saj ga še nisem nikdar videla. Od kod naj ga poznam?

Peter: Kako naj ga pa jaz poznam? Ali je sedaj čas, da hodi človek nadlegovat mirne ljudi?

Anica: Ne vem, gospod. Najbolje bo nemara, če pride sem. Pa boste videli, kdo da je. (Koketno šaljivo.) Zdi se mi, da je prav prijeten gospod, mlad in ljubezniv —

Peter (oponaša srdit njeno koketnost): Mlad in ljubezniv! — Kaj pa imam opraviti jaz z mladimi in ljubeznivimi ljudmi?

Anica: Morda Vam ima povedati kaj prijetelega. Pa meni se mudi v kuhinjo. Povem mu, da Vas bo veselilo, če vstopi — (Odide.)

Peter: Vraga me bo veselilo —

Neznanec (skromen, skoraj boječ mlad mož, prijetne zunanosti in uljudnega vedenja, vstopi): Dober dan, sluga, sluga —

Peter (godrnjavo): Dobro jutro. Kaj pa želite?

Neznanec: Cenjeni gospod, noga me je zanesla v Vašo hišo —

Peter: Vidim, vidim. Po zraku niste priplavali.

Neznanec: Ne, res ne. Vendar pa upam, da bo kmalu vse v redu. Moj zrakoplov se mora obnesti.

Peter: Vaš — zrakoplov ...?

Neznanec: Da, da; samo za žeblice še gre. Treba je namreč posebnih žeblic, ker bi bil čoln drugače pretežak.

Peter: Čoln? — Gospod, ali mislite norce briti—?

Neznanec (preplašen): O — prosim — nikar, nikar. Saj ni res.

Peter: Gospod, jaz sem star mornar. O čolnih torej kar nehajte. Sploh pa — kaj bi radi?

Neznanec: Da, da; zaradi čolnov nisem prišel. Ne zaradi zrakoplova. — Ampak —

Peter: Ampak nekoliko hitreje povejte, prosim. Lahko bi vedeli, da imam dela, važnega dela.

Neznanec: Gotovo, gotovo. (Važno) O, tudi jaz imam dela! Saj ni mogoče... (Vzdihne.) Človeško življenje je prekratko. (Tragično.) Vse bo ostalo nedokončano.

Peter: Seveda, če govorite in govorite. Stara reč. Z besedami se ne konča nobeno delo. Prosim torej — ali povejte, ali se pa poslovite.

Neznanec: O, ne, ne! Najprej Vam moram povedati. Vse Vam moram povedati. Kdo ve, kdaj Vas zopet najdem? Lahko bi bilo do tedaj že vse zamujeno.

Eva (pride iz kuhinje, ne da bi opazila tujca): Pajk bo imeniten —

Neznanec (se pokloni): O, milostiva, globoko se Vam klanjam. Kakšen čuden slučaj —

Peter: Kakšen slučaj? Kaj se poznata?

Eva: Poznava?

Neznanec: (sočasno): Seveda.

Eva: Oprostite, nikakor se ne spominjam.

Peter (vstane): Kaj je to? Kakšne uganke pa so to?

Neznanec (deklamatorično): Lepo je bilo takrat... (Sanjavo) Nikdar ni bilo toliko zvezd na nebu, toliko zlatih zvezd —

Eva (v zadregi): Ne razumem Vas, gospod. Če govorite resno, tedaj se motite, čudno motite. Saj Vas še ne poznam ne.

Neznanec (sentimentalno): Tako mehka je bila tista pesem. (Skrivnostno važno) In takrat se mi je porodila v glavi tista misel —

Peter: Vraga, sedaj hočem pa vendar vedeti —

Neznanec: Tista misel... Verjemite, gospod in milostiva, to ni navadna misel. O, ljudje me ne poznajo...

Peter: Seveda ne.

Eva: Torej vidite!

Neznanec (smehljaje): Ampak nič ne de. Nisem slavohlepen. Ljudem odpuščam vse. Kaj bi jim zameril?

Peter (nervozno): To je lepo, ali jaz nimam take ribje krvi, gospod. Sedaj bi res že rad vedel, kaj in kako. Eva — rad bi vedel, kaj in kako?

Eva: Od mene?

Neznanec: Vse Vam razložim. Zato sem prišel.

Eva: Kaj imate razlagati? Saj Vam pravim, da se motite. Morate se motiti.

Peter: Eva! Ti se bojiš. Ti mi nekaj skrivaš. Kaj je to?

Eva: Jaz? Ali se ti blede?

Peter: Sedaj zahtevam, da govorite, gosp — gosp —, da govorite! Ampak resnico. Pravim Vam — vse, pa resnično! Zakaj mene še ne poznate!

Eva: Za božjo voljo, kaj si res blazen?

Neznanec (uplašen vzklikne): Oh — milostiva!...

Peter: Govorite!

Neznanec: Seveda, saj mi ne dovolite. Prišel sem zato —

Peter: Z resnico na dan!

Eva: Ne poznam Vas, gospod, ampak premislite, preden kaj govorite, kar se Vam le zdi...

Neznanec: O, ne, ne. (S poudarkom). Jaz sem prepričan. (Važno). Mislijo, da se mi samo zdi, ampak jaz vem vse. Poizkušal sem vse.

Peter: Ne zavlačite!

Neznanec: Ne zaradi zrakoplova. Gospod, ali verjamete, da je perpetuum mobile mogoč?

Peter (vzroji): Ali se hočete norčevati?

Neznanec (se nasmehlja): Tudi Vi mislite. Ne verjamete. Pa je vendar mogoč. (Ponosno). Jaz sem ga napravil.

Peter: Slišite! (Udari s pestjo po mizi. Neznanec se ustraši.) Za nos me ne bo vodil nihče! A! — (Hodi besen po sobi) Mar mislite, da mi nasujete kar meni nič tebi nič peska v oči?

Neznanec (se dobrodušno smehlja): Seveda je čudno.

Peter: Da, čudno! Čudno je, ali mene ne ukanite. (Evi): Kaj pa stojiš tukaj kakor na bar-ki ob jugu? — Vi, gospod — z besedo na dan; toda z resnično besedo! Zakaj miren človek sem, a če vzkipim, sem divjak!

Neznanec: Verjamem, verjamem. A Vi mi nočete verjeti.

Peter: Mojo ženo poznate. Dobro. Ali odkod? Kako? Zaletelo se Vam je, priznali ste že. A ko ste opazili, da nisem tepec, ste začeli slepariti s svojim zrakoplovom — s perpetuum mobile —

Neznanec: O, da, da. Perpetuum mobile je važna iznajdba. Pomislite, gospod! (Patetično, z velikimi kretnjami). Ladjo poženete na morje in potem jo žene perpetuum mobile, žene jo brez dela, brez pare, brez kotla, neprenehoma, neprenehoma —

Peter: Ah! Še moje mornarstvo hočete zasmehovati! —

Anica (vstopi): Gospod Mravec, še nekdo je zunaj.

Peter: Še nekdo? Kaj hočejo danes ljudje od mene?

Anica: Ne vem.

Peter: Pa kdo? Kaj?

Anica: Imena nisem razumela. Pravi, da je — kako že? — kemičar — ali tako.

Eva: Kemičar?

Anica: Tako nekako. Ali naj mu rečem, da naj vstopi? Mlad je, prijazen —

Eva (naglo): Ne, ne!

Peter (osupel): Kaj je to? Zakaj pa ne? (Strogo) Mar poznaš tudi njega? Kaj se godi tukaj? Ali sem v norišnici?

Neznanec (ves prepadel): Moj Bog! — — (Tiho.) Ah, zakaj strašite ljudi, ki Vam niso storili nič žalega?

Peter (Anici): Pride naj! Vse hočem vedeti —

Anica (odide).

Eva: Spametuj se vendar. Saj se vedeš, da bi te ljudje lahko imeli za blaznega.

Neznanec (jokavo): Oh, milostiva! — Vi tudi! — Ne, ne takih besed!

Eva (nevoljna): Odpravi onega človeka. Samo nadlegoval te bo. Reci mu, da nimaš časa. Naj pride drugič. Jaz moram Milki nekaj naročiti. (Hoče oditi v sobo k Milki.)

Peter: Kaj? — Kam pa? Po kaj? Zakaj ne bi ostala tukaj? Le počakaj, da pride.

Eva: Ali Milka —

Peter: Kaj Milka? Kaj bi ž njo?

Vladimir (vstopi): Klanjam se. Dober dan želim. Klanjam se —

Peter: Jaz tudi. Kaj pa želite?

Vladimir (v zadregi): Pardon — oprostite! Namreč — ne zamerite! Ali gospodične Milke Mravčeve ni tukaj?

Peter: Milke! ... Vi pa Milko! To je res lep dan! Žena, Milka! — Ali poznate Milko?

Vladimir: Oprostite — da.

Peter: Našo Milko?

Vladimir: Mislim — da.

Peter (razkačen): To je lepo. To me veseli. Ali ste že izumili perpetuum mobile?

Vladimir: Per — pe —? Oprostite, to je šala.

Peter: Ali zrakoplov, morda zrakoplov s krmilom?

Vladimir: Ne razujem.

Peter: No — s takim krmilom, da jadra — jadra — jadra —

Vladimir: Ne vem zakaj... Gospod, kemičar sem.

Peter: Tako? Tako? Kemičar. In moja Milko —

Milka (vstopi; ko opazi Vladimira, se ustraši; polglasno): Moj Bog!

Peter: Kaj je, dekle?

Milka: Nič, papa, nič.

Neznanec (dobrosrčno): Gospodična, potolažite se! Jaz sem tudi miren, verjemite, povsem miren.

Peter (pokaže na neznanca): Ali poznaš tega gospoda? Kaj?

Milka: Ne.

Neznanec (sočasno): Seveda!

Milka: Kako? Odkod bi Vas poznala?

Neznanec: O, oprostite, milostiva! Takrat je bilo lepo vreme. Ljubim namreč lepo vreme. Duh dela rajši. Najmenitnejše iznajdbe —

Peter: Ali ste že zopet pri iznajdbah? (Ironično, jezno Vladimiru): Kaj ste pa Vi pravzaprav iznašli? Hm?

Vladimir: Jaz — oprostite — nič, nič. V kemiji se pravilno sploh ne bi smelo govoriti o iznajdbah.

Peter: Pustite me pri miru s svojo kemijo! Milka! Ali poznaš tega gospoda? (Pokaže na Vladimira. Milka molči, Peter se še bolj razsrdi): Ali ga poznaš? To hočem vedeti!

Milka: Papa!

Peter: Odgovori!

Milka (zaihti).

Peter: Tako!

Eva: Ne vedi se, kakor da bi bil ob pamet. Sevega ga pozna. Saj to ni greh.

Peter: Za mojim hrbtom? Ni greh? ... Seveda — tudi ta gospod pozna tebe, ne da bi jaz kaj vedel. Pa tudi ni greh, seveda ne!

Neznanec (maje v taktu z glavo in tiho poje napev iz »Carmen«): Da, ljubav ima pestra krila —

Eva: Saj prihaja k tebi zaradi Milke.

Milka: Papa —!

Vladimir: Gospod Mravec — ne zamerite

Peter: Kaj? Kaj?

Eva: Eh! Kaj bi uganjali neumnosti? Gospod Vladimir in Milka se imata rada —

Peter: Ah! — Pa Ti, Ti mi praviš to? Ko veš, da Martin —

Eva: Martin naj se gre solit! Kaj bi dekle počelo s starcem?

Peter: Žena! Svojega prijatelja ne dam žaliti. V moji hiši ne! (Udari s pestjo ob mizo.) To je zarota za mojim hrbtom.

Eva: Kakšna zarota!

Vladimir: Nikakor ne, gospod Mravec. Verjemite, moji nameni —

Milka: Papa, če bi me silil, da moram vzeti Martina, bi šla rajša v morje.

Neznanec (polglasno): Žena le vara nas — vedno lokavo —

Peter: Take reči! Take reči se gode v moji hiši! (Hodi razburjen po sobi in maha z rokami.)

Neznanec: Ne tako, gospod, ne tako! Nervozen sem!

Peter: Jaz sem tudi nervozen! Kaj hočete od mene? Kaj? Kaj? Kaj? (Pograbi v jezi knjigo in jo vrže na tla.)

Neznanec: O, o! (Začne se zvijati in kremžiti; **Peter** hodi še hitreje po sobi.)

Milka: Papa, umiri se vendar! Sama bi Ti bila povedala —

Peter: Ničesar mi ni treba pripovedovati. Kdo pa sem? Zadnji sem v hiši. Z menoj se lahko pometa. A le počakajte! Pokažem Vam! (Zažuga s pestjo. Vladimir stopi k njemu s prosečim izrazom. On se obrne in koraka zopet po sobi. Neznanec pohiti naenkrat za njim in ga hoče prijeti za suknjo.)

Eva: Dosti neumnosti! (Neznancu): Kaj pa delate?

Neznanec: O, o, nervozen sem! (Lovi Petra za suktnjo, a ne vjame ga. Milka se zjoka, Vladimir stopi k njej in jo prime za roko, hoteč jo tolažiti. Eva bi rada neznanca ustavila. Splošna zmešnjava. Naenkrat vstopi dr. Bohor in obstane pri vratih.)

Eva (zastopi neznancu pot; energično): Sedaj pa mir! — Kaj pa je to? Saj menda nismo v blaznici!

Neznanec (ves prepadel): Ah, ah! Ne tako, ne takih besed!

Peter (sočasno): Čudež bi ne bil, če bi človek prišel ob pamet med takimi ljudmi.

Vladimir (skoraj sočasno): Meni se kar meša v glavi.

Bohor (stoječ pri vratih, v splošnem dirindaju doslej neopažen, je dajal najprej Evi, potem Milki znamenja z roko, češ, da bi rad diskretno govoril ž njimi. Končno ga opazi Milka: začudena ga pogleda, potem pa vendar stopi k njemu): Milostiva —

Milka: Gospod —

Peter (neznancu): Ali se Vam že razveže jezik, ali ne?

Neznanec (napol plašen, napol srdit): Gospod, Vi razburjate človeka s svojim vedenjem. Prosim —

Peter: Z resnico na dan! Resnico hočem vedeti —

Neznanec (nenadoma miren): Saj lahko mirno opravimo vse —

Peter: Kaj mirno? Zopet perpetuum mobile, kaj?

Bohor (Milki): Oprostite, milostiva — kdo je tisti? —

Milka (v čudu in strahu): Kateri, gospod? Ne razumem Vas.

Bohor: Prosim, prosim, diskretno. Jaz sem doktor Bohor —

Milka: Čast, gospod —

Bohor: Poslali so po me —

Milka: Poslali —? Kdo?

Eva (pristopi): Kaj pa je?

Bohor: Milostiva, z zdravniške postaje prihajam. Telefonirali so nam, da je v hiši — bolnik —

Eva: Bolnik? Kakšen bolnik?

Vladimir (ki je ves čas ugibal, kaj pomenijo čudni prizori, je ostal sam, ko sta Milka in Eva pristopili k zdravniku; premišljal je, kaj bi storil, končno pristopi k Petru): Cenjeni gospod, zdi se mi, da je tukaj čudna pomota.

Peter: Zdaj pa še Vi. Zakaj me pa ne razglasite kar za norca?

Neznanec (zakriči): Pomagajte!

Bohor: Nedvomno, milostiva, nedvomno.

Eva: Ali prinašate še Vi uganke?

Bohor: Moj bog, če bi jih le mogel rešiti —! Kdo je — bolan?

Milka: Jaz sem že sama bolna.

Bohor: Vidite, vidite! To poznamo. Zato tudi ni vsakdo sposoben za strežaja.

Eva: Ne razumem Vas, gospod doktor! — Torej — kakšnega bolnika pravzaprav iščete?

Bohor: Seveda — psihičnega, milostiva.

Eva: Blaznega?!

Neznanec (v grozi): O—o—oh! (S skremženim obrazom) Kam sem zašel! Iz vsakega kota...!

Peter: Kaj pa je tam? Kaj pa imate?

Bohor: Mirno, gospod, mirno!

Vladimir: Meša se mi — vse se mi že vrti pred očmi.

Peter: Kdo je pa to? Torej je tukaj res norišnica.

Bohor (gre počasi proti Petru): Ne, ne. Nič se ne bojte.

Neznanec (se zagleda v zdravnika): Vi — Vi ste jetnišničar —

Peter: Kaj? Še tega je treba!

Bohor (sugestivno): Gospoda, motite se. Razburjeni ste, seveda. (Petru): Prosim, gospod, prosim. Dajte mi roko.

Peter: Roko? Čemu?

Bohor: Prosim — samo zato, ker ste preveč razburjeni.

Neznanec (naglo in plašno): Uklenil Vas bo!

Bohor: Ah, kaj! (Prime Petra za roko, vzame uro iz žepa in gleda na njo. Vsi se spogledujejo. Peter je osupel in drži nekaj časa mirno roko).

Vladimir: Kako je čudno — človeka obhajajo strahovi —

Bohor (pogleda malomarno Vladimira): To bo nervoznost. Strahovi —

Neznanec (se glasno nasmeje): Hahaha! Špiritist je. Vaše misli bi rad uganil —

Peter (iztrga zdravniku roko, z drugo napravi pest): Z menoj se ne boste norčevali —!

Bohor: Da, da, zelo ste razburjeni. Povabim Vas na kratek izprehod.

Peter: Sprehajajte se s hudičem!

Bohor (Vladimiru): Vi pa vidite strahove? Prosim, dajte mi roko. (Prime ga za roko in primerja žilo z uro.)

Vladimir: Ne, ne — meni ni nič. Samo čudim se.

Bohor: Dobro, dobro. (Vtakne uro v žep.) Požirek vode bi bil koristen.

Eva: Kaj pomeni to, gospod doktor? Na vsak način se motite. Morda ste zašli v napačno hišo.

Bohor: V pravo hišo sem gotovo prišel. Toda težko je, če mi nočete sami povedati, kdo je bolnik.

Peter: Kdor že ste, nihče vas ni klical.

Neznanec: Ne, nihče Vas ni klical —

Peter (neznancu): Vas tudi ne —!

Neznanec: Seveda, saj tudi Vas nisem klical jaz.

Peter: Sploh, tukaj so sami nepoklicani!

Vladimir: Jaz nisem hotel motiti, slabi niso bili moji nameni.

Milka (Vladimiru polglasno): Zakaj nisi počakal name? Povedala bi Ti bila, da pridi drugič.

Peter: Kaj pa šepečeta?

Bohor (Evi): Zdi se mi prav, kakor da bi bili vsi bolni. Zakaj mi vendar ne poveste?

Peter: Kaj pa imata zdaj vidva tam? Strela nebeška — vsi me goljufate!

Bohor: Sami simptomi. Sami simptomi.

Neznanec: Sedaj pa že tudi meni prekipava. Kaj pa razsajate? Nihče Vam ne stori nič žalega. Jaz sem Vam hotel storiti dobroto. Vseh mojih velikih načrtov bi bili lahko deležni. A z Vami ni mogoča pametna beseda —

Bohor: Pazimo, pazimo!

Vladimir: Srd je res velik — no nepotrebnem.

Bohor: Aha! Aha!

Peter: O, z menoj se ne boste šalili. Ne poznate me še. Zdaj mi je že jasno, da je to zarota! Zoper mene! Za mojim hrbtom! Za slepca me imate, slepiti me hočete — vsi — vsi —

Bohor: Aha! Aha!

Eva: Peter! Kaj res noriš?

Bohor: Aha! Torej vendar,

Peter: Molči! Zdaj Vam pokažem, kdo je gospodar. Trepetajte pred menoj! (Zažuga z obemi pestmi.)

Bohor: Dosti, dosti! (Evi): Milostiva, sedaj razumem. (Petru): Vam je slabo. Gospod. (Položi mu roko na ramo): Na vsak način morate na zrak.

Neznanec: O, o, o — birič ima zopet zvi-jače. No, pa zbogom! (Pohiti neopažen skozi glavna vrata.)

Peter (Bohorju): Ne potrebujem Vašega sveta. Kdo Vas je kaj vprašal?

Eva: No, če bi šel malo na vrt — to Te je vselej pomirilo.

Bohor: Torej vidite. Le kar pojdiva!

Peter (ga pahne od sebe): Ne, pravim! Tudi Vi ste v zaroti — seveda. Zdaj, ko ne veste več kod in kam, bi me pa radi odpravili.

Bohor (energično): Gospod, to Vam nič ne pomaga. Bolni ste, torej slušajte zdravnika.

Peter (pokaže vrata): Odtod!

Eva: Gospod doktor, kaj delate?

Milka: Motite se, hudo se motite.

Bohor: Prosim, prosim! Poznam svojo nalogo.

Peter: Ali sem gospodar v svoji hiši, ali nisem? Da se mi poberete pri tej priči, sicer —!

Bohor: O, saj sem pripravljen na vse. (Evi): Odpustite, da moram tako ravnati; odgovornost imam. (Odpre vrata in zažvižga. Dva krepka zdravniška strežaja vstopita.)

Eva: Kaj delate, za božjo voljo?

Milka: Gospod doktor! Gospod doktor!

Peter: Kaj smo — v roparskih — rokah?

Bohor (prijazno): Vidite, upiranje Vam ne bi pomagalo. Pojdite rajši lepo z menoj. Prijazen sem, saj vidite. Na zrak greva malo, potem pa —

Peter: Nikamor! Nikamor ne! Milka — pojdi po policijo!

Bohor (se nasmehne): Nič ne ugovarjam. Ampak pojdiva rajši na lepem.

Peter: Banditi! (Ves razburjen pograbi stol, kakor da bi ga hotel dvigniti.)

Bohor (strežajema): Hitro! Primita ga! (Strežaja priskočita in pograbit Petra, ki se brani na vso moč. Eva in Milka zakričite.)

Milka: Oče! oče!

Eva: Nehajte! Nehajte!

Vladimir (stopi k doktorju; dosedanja plašljivost ga hipoma mine): Kaj pa uganjate? Takoj zapovejte tem ljudem, naj odnehajo!

Bohor: Saj ne veste —

Vladimir: Vem, vem, da ste ropar ali pa blazen.

Bohor: Seveda, nekdo je že blazen tukaj —

Vladimir: Ne šalim se. Povejte končno, kaj hočete, Vi, tam, pa mirujte. (Strežaja izpustita Petra, ostaneta pa blizu njega.)

Bohor: Kaj hočem? Saj sem že povedal milostivi.

Eva: Pa ste se zmotili. Za božjo voljo, zmotili ste se.

Bohor (odvede Vladimira na stran; polglasno): Zdravniška postaja je dobila telefonično poročilo, da je v hiši blazen človek, ki se mora oddati v bolnišnico. Ali razumete sedaj —?

Vladimir: Če razumem —? Seveda, seveda razumem, da Vas je kdo mistificiral, ali pa —

Bohor: Mistificiral? To ni mogoče.

Vladimir: Torej, kakor že bodi. V zmoti ste na vsak način. Ta gospod je vpokojen kapitan, precej razburljiv, toda dobra duša. In blazen je kvečjemu oni, ki misli, da je kapitan

blazen. Milka — mar ni res, da je Tvoj papa blaga duša?

Milka: Najblažja duša na svetu.

Eva: To moram vendar tudi jaz vedeti, ki ga poznam že od poroke. Gospod, tako blagih duš sploh ni več v današnjih časih.

Bohor: Kako pa je bilo to mogoče? Pa — saj nisem bil slep.

Eva: Eh, kaj! Človek se lahko razjezi.

Bohor: Če vsi trdite —! Ali — vendar mi ne gre v glavo.

Eva: Stari! Dokaži, da si res blaga duša.

Peter (godrnjavo): Kaj? Kako?

Milka: Papa — to je gospod Vladimir.

Peter: Kakšen Vladimir?

Vladimir: Vladimir Ravnik, gospod Mravec kemičar. Odpustite, prej res ni bilo mogoče—

Peter: Pa — kaj?

Eva: Za Milko je prišel prosit.

Peter: Ka-aj?

Eva: Pokaži zdaj svojo blago dušo!

Milka: Papa!

Peter (srdit): Pa Martin? Kaj bo z Martinom?

Eva: Naj skrbi sam zase. Če bi bil Martin tukaj, bi bil pobegnil. Glej, Vladimir se pa ni ustrašil. On Te je pravzaprav rešil.

Peter: Tako, tako! Lepe reči! (Po sili mirno): No — ali bo potem vsaj konec te komedije?

Vsi (razen Bohorja): Seveda bo.

Peter: Torej — brez ceremonij. Vzemita se.

Eva (Bohorju): Ali zdaj verjamete, da je blaga duša?

Bohor: O — milostiva!... Ali — kdo je tedaj blazen?

Anica (vstopi skoraj brez sape): Tistega gospoda — tistega — ki je bil tukaj — so prijeli. V časopisu je, da je blazen.

Vsi: Torej on!

Peter: In malo da nisem še jaz znorel ob tej komediji.

Klub „Resignacija“.

Komedija v enem dejanju.

Osebe:

Baron Otožnik, načelnik kluba.

Fani, njegova nečakinja

Roza Strastnikova

Miloslava Ošabnova

Ivan Megličar, pesnik

Josip Dobrin, trgovec

Dr. Peter Župek, zdravnik.

Ljudevit Zemljan.

Člani in članice kluba »Resignacija«.

} člani kluba.

Sedanjost.

Glavna soba kluba »Resignacija«, elegantno opremljena v secesionističnem slogu. Na tleh velika preproga; klubski naslanjači in male salonske mizice so edino pohištvo. Desno zadej je glavni vhod; skozi težko portjero iz dveh delov se nekoliko vidi v predsobje. Na desni vrata z napisom »Čitalnica«, levo zadej druga z napisom »Mislilnica«. Na levi dvoje popolnoma zagrnjenih oken. S stropa visi dragocen lesteneč z velikim senčnikom. Tapete so temnordeče. Vse diha nekaj mirnega in otožnega.

Otožnik in **Župek** (sedita v naslanjačih. Župek se enakomerno guga v pasu. Otožnik je štiridesetleten slok, precej visok mož, bledega obraza, aristokratičnega vedenja in trudnih kretenj. Redke lase ima gladko počesane, brke na angleški način pristrižene, lice pa obrito. Oblečen je zelo skrbno. Župek je srednje rasti, dobro ugojen, živahnih oči, nad čelom nekoliko plešast. Roke mu vedno iščejo kakšno opravilo. Oblečen je dobro, ali brez posebne skrbi za modo.)

Otožnik: Recite, kar hočete, jaz pa pravim, da me ljudje niso razumeli, tudi tukaj v klubu ne. Zame je stvar resna in nikakor nisem mi-

slil uprizoriti predpustne burke. Sam sem truden človek in moje oči opazujejo povsod globoko utrujenost. In ker bi vse to utrujeno človeštvo vendar nekaj rado, navidezno celo nekaj velikega, pa nima moči, ker jo je potratilo in porabilo, da, ker so jo porabili že njegovipredniki v neštetih generacijah, tako da ni nič ostalo za epigone, niti za majhne smotre ne, še manj pa za velike, morajo v dušah nastati razpoke, usodepolne, neozdravljive in nepopravljive razpoke, in naš svet je obljuden z množicami takih raztrganih bitij.

Župek: In zato ste ustanovili klub, da zberete v njem počene duše — takorekoč organizacijo razpok.

Otožnik: Moje uho je zamašeno za ironični naglasek, pa imate prav. Predvsem je potrebno, da se duše zavedo svojih razpok, potem pa mora v njih dozoreti prepričanje, da nam ne more ostati nič drugega kakor resignacija.

Župek: Da. To sem slišal zdaj že stokrat. Saj ima ves Vaš klub neprenehoma odrekanje na jeziku. Ali priznati Vam moram, da še nisem popolnoma na jasnem, kaj je s to resignacijo. Za tem meglenim pojmom bi človek vendar pričakoval tudi kaj stvarnega. Kaj torej?

Otožnik (kakor da napeto premišlja): No, vidite — to je moj neuspeh. Misliti bi bilo, da morajo ljudje naposled sami prav spoznati neizogibno potrebo. Kaj neda — človek bi sodil, da mora biti tako. Pa ni. Ljudje ne spoznavajo. In Vi — tudi vprašujete.

Župek: Ej, jaz vprašujem, ker sem pričakoval, da pride beseda iz Vaših ust. Toda Vaša duša je res raztrgana; Vaš pogum obvladava misli, jezik se pa ne upa izpremeniti v besede, kar roji po glavi noč in dan. Ali nisem uganil?

Otožnik (po kratkem premisleku): Ne. In to Vam pravim: Če izrečem besedo jaz, tedaj je vse skupaj brez cene. Le tedaj je jasna njena vrednost, če pridejo do spoznanja oni, ki jim je dana naloga; pa naj izrazi jezik misli, ali naj je ne izrazi — pravemu spoznanju mora slediti sklep, temu pa nujno dejanje.

Župek: Nemara Vas razumem. Zadnji smoter je splošni samomor. Grandiozno blazna ideja, to moram priznati.

Otožnik: Nič me ne dražite s to besedo. Moje prepričanje ima pretrden oklep, da bi ga predrila porogljivost. Ugenili pa ste, in to konstatiram, ker mi potrjuje, da hodi moja misel logično pot.

Župek: Ej, dovolite. —

Otožnik: Odpustite! Dejal sem: Logično pot. —

Župek: Če imenujem idejo blazno, ne morete reči, da je to potrdilo logike.

Otožnik: Lahko pravim, in resnično pravim.

Župek: Kako?

Otožnik: Tako! Kaj je bolje: Če propada naša družba polagoma v kalu in gnilobi in se počasi zaduši, ali pa če se v krasoti in sili prerodi kakor fenič?

Župek: Kaj naj se prerodi?

Otožnik: Malo, jako malo je zdravih natur. Te naj se ohranijo, da se ustvari nov rod, krepak in zdrav in notranje utrjen, rod, ki bo imel prostor brez mej za svoj razvoj. (Vstaja počasi, kakor da ima na plečih silno breme.) Ali smatrate sebe za zdravega?

Župek (se nasloni in iztegne noge predse): Moj zdravnik — to sem namreč sam — bi dejal, da sem.

Otožnik: Nikar ne honorirajte svojega zdravnika.

Župek: Prosim, le drugim mojim bolnikom ne svetujte tega.

Otožnik (gre polagoma do okna, pa se vrne in sede; med tem govori): Vam se zdi strašno. Vojne, nalezljive bolezni, jetika, prirodne katastrofe uničijo na tisoče ljudi proti njihovi volji.

Župek: Da, večinoma proti njihovi volji.

Otožnik: Kakor hrošči poginejo, brezupno, bedno, ne da bi njihova smrt koristila najskromnejši ideji. Pa pomislite: Nekoliko milijonov ljudi spozna ničemurnost, brezuspešnost, žalostno bolehnost svojega življenja, pa ga uniči po svoji svobodni volji v zavesti velike ideje. Ali ni to vzvišeno?

Župek: Herostratova slava bi seskrčilakakor mlaka, kadar zmrzne. (Vstane.) Mnogo sreče Vam želim, gospod baron. Sicer pa včasih ni najhujše, če človeka ne razumejo. Gospod baron!

Otožnik (vstane in se pokloni. Župek odide. Otožnik ga spremlja do vrat, pa se počasi vrne.)

Fani (pride iz »Mislilnice«). Dober večer, striček.

Otožnik: Dober večer, dete. Premišljevala si?

Fani: Premišljevala, striček.

Otožnik: Ali se ne bi mogla odvaditi tega naslova? Zakaj vedno »striček«?

Fani: Stara navada je železna srajca. In potem je pač vseeno, zlasti s tvojega stališča. Kaj ne?

Otožnik: No, da. Vseeno je tudi, če želiš človeku dobro jutro ali pa dober večer. Paven-
dar ne praviš o polnoči »dober dan«.

Fani: Ker nisem tako navajena.

Otožnik: Tudi nevem, zakaj je treba naglašati sorodstvo.

Fani: Pravzaprav tudi jaz ne vem.

Otožnik: Torej vidiš!

Fani: Pa tudi ne vem, zakaj ga ne bi naglašala.

Otožnik: Vsaj zato ne, ker lahko opaziš, da mi ni prijetno.

Fani: Saj je navsezadnje postranska reč.

Otožnik (malce nervozno): Kar popolnoma postransko vendar ni.

Fani: Mislila sem zaradi naših načel.. Ako se odrekamo vsemu —

Otožnik (se ugrizne v ustnice in sede): Da, da, odrekamo se. No, pa izvoli sestri. Premišljevala si torej. Ali se ti je kaj zjasnilo, menim, kar se tiče naših načel?

Fani (sede): Striček, to življenje je bedno!

Otožnik (vstane in jo pogleda): Spoznala si? Vendar?

Fani: Kako da ne bi spoznala? Ali pride le ena minuta, ki bi mi prenesla srečo, vsaj drobtino sreče? Ali je na vsem širnem svetu kje kakšno veselje, ki bi obiskovalo mene? In kje je v vsej tej puščavi vsaj še kaj upanja?

Otožnik: Ej, mislil sem. —

Fani: Da bi bila le še iskrica pod pepelom v srcu! Slučajno bi lahko zapihljala sapica in jo oživila.

Otožnik: Mislil sem, da je tvoje spoznanje že kaj večje. Toda dobro. Nesrečna si na svoj način, in to čutiš. Vsaj nekaj je to.

Fani: Vsaj nekaj je to!... (Vstane): Oh, ljubi stric — ti si demon! Groza me je.

Otožnik: Tega se je treba varovati, zakaj tako razburjenje kali jasnost misli.

Fani: Tako hladno govoriš, tako mirno, in človeka je strah. Kaj se skriva za tvojo pokojnostjo?

Otožnik: Spoznanje. Nič drugega ne.

Fani: Zakaj te veseli žalost in nesreča? Človeku se zdi, da stikaš namenoma po tujih bolestitih, da jih zagrnjene razodevaš, razuduješ, dvigaš z roko in moliš nesrečniku pod nos: Na, glej tukaj je tvoja nesreča. Ne utajiš je, ne preslepiš se. Potipaj, primi — tukaj je! — In čim več najdeš nesreče in čim okrutneje razdira človeška srca, tem večja je tvoja radost in tvoj nepritajeni užitek. (Gre proti oknu.)

Otožnik: Vidim, da me še ne razumeš. Zelo daleč si še.

Fani: Ne razumem. Uganka si mi, čimdalje večja.

Otožnik: Ali svojo nesrečo čutiš in vidiš, da ni pomoči.

Fani: To ni res! Da, malo da nisem izgubila zadnje upanje. Ali tukaj v prsih čutim, da bi bila lahko srečna, kolikor le more biti srečen človek na tem svetu.

Otožnik: Prazna vera. Iluzija iz davne preteklosti. Še je nisi premagala, še te slepi. Toda izgubljeni študent je prav tako raztrgan kakor ti, kakor jaz, kakor vsi, kar nas je.

Fani: Ne razumem tvoje teorije, pa se ne maram prepirati. Toda Ljudevita ne imenuj izgubljenega študenta. Če je tudi zame izgubljen za vse večne čase, vendar ne trpim, da ga kdo psuje.

Otožnik: Močnejši je tvoj atavizem, kakor sem mislil. Še se lahko razburjaš zaradi takih reči — dolga je še tvoja pot.

Fani: Razburjam! V mladosti, ki obljubuje srečo in jasnost, dohite človeka taki udarci, da se zvija kakor črv, pa naj se ne razburja?

Otožnik: Naj se ne razburja. Spozna naj ničvrednost življenja; to je edino sredstvo, ki vodi do rešitve.

Fani: Ljubezniva tolažba!

Otožnik: Kakšen pa je položaj? Ljubila si človeka, ki je varal svoje starše in postaval po najvišjih gledaliških galerijah, namesto da bi študiral, in koval ničvredne verze, namesto da bi se bavil s pandekti. Človeka si ljubila, ki je varal tudi tebe, ki je dajal tebi cvetlice, kavarniškim nimfam pa poljube. Človeka —

Fani (mu razdražena seže v besedo): Da, da, da, saj vem, saj vem. Pa vendar ne trpim,

kratkomalo ne trpim, da bi ga blatil. Razumeš? Ne trpim! Izgubila sem ga, ali soditi ga nočem.

Otožnik: To je dušna razpoka. Spoznavaš, toda sklepov nočeš izvajati. Posledicam izbega-vaš.

Fani: Lahko si razlagaš, kakor hočeš. Toda jaz ne sodim, in to pomeni, da tudi tebi ne dovoljujem sodbe, zlasti ne v moji navzočnosti.

Otožnik: Mirno, mirno! Razlikuj vendar. Nič ne sodim, temveč le opisujem. Tvoj razum dramim, ker moraš spoznati, da ne kaže nič družega, kakor opustiti takozvano upanje.

Fani: Pa če bi bilo tako. Tvoje čudne zadovoljnosti vendar ne razumem. Kakšen dobiček imaš ti od tega?

Otožnik (živahno): Kakšen dobiček? ... (Flipoma zopet mirno, preudarno): To bi ti moralo povedati temeljito premišljevanje.

Fani: Zopet poslušam demona... Zares, stric — strah me je.

Otožnik: Tega je krivo brezmiselno razburjanje.

Fani: In Vaš klub zapustim.

Otožnik: Nihče Ti ne bo siloma branil. Prosta Ti je pot v takozvano življenje. Namesto našega skromnega pokojnega doma —

Fani: Prešernega samostana!

Otožnik: — te sprejme široki svet. Nikjer ne naletiš na meje in pogledi ti lahko odplavajo v neskončnost. Namesto v naši domači miselnici, kjer si šla s svojo dušo lahko v samoto, kadar si hotela, boš med ljudmi, med stoterimi, tisočerimi, med zijajočimi, govorečimi, vprašujo-

čimi ljudmi. Pojdi! Vedno so ti odprta naša vrata. Vsa lahko greš, le svojo člansko izkaznico pustiš tukaj.

(Otožnik je govoril mirno, z enakomernim glasom, brez močnega akcenta, Fani pa je njegov čudno sugestivni govor bolj in bolj razburjal, kakor da ji jemlje zavest in moč.)

Fani (težko sopeča, skoraj kričeča): Da, demon si, stric! Ne — ne morem odtod.

Otožnik: Ni ti treba ostati. Toda razumem: Odtod ne moreš.

Megličar (naglo vstopi z debelim zvezkom pod pazduho. Oblečen je po najnovejši modi, nekoliko gizdelinsko, ima kričavo kravato, rokavice in dolge lase do ramen. Njegove kretnje označujejo prenapetost kavarniškega ženija. Večinoma mu vro besede iz ust, ali kadar postaja patetičen, jih razvlači. Včasih gladi dopadljivo svojo plavo, voglato pristriženo brado. Ščipalnik ima na zlati verižici. Star je okrog štirideset let. Ko vstopi, obstane kakor soha pred portjero in strmi v barona): Prav imate baron, to Vam lahko potrdi najmodrejša modrost, in ni ga človeka na svetu, ki bi imel tako prav kakor Vi. Ljudje pa so neumni, blazni, paralični, da ne spoznajo resnice Vašega nauka.

Otožnik: Ali videti je, da se javlja spoznanje tudi Vam precej pozno.

Megličar: Meni? Pri bogovih Olimpa, meni ne, zakaj prvi trenutek sem Vas spoznal za velikega moža in reformatorja, celice mojih možgan pa so se nasrkale Vaše modrosti.

Otožnik: Teoretično.

Megličar: Tudi praktično sem storil, kar je bilo mogoče. Osebnost sem se Vam pridružil in povsod sem iskal članov za naš klub, za našo, za Vašo idejo, za resignacijo.

Otožnik: Vse res; le sami se niste hoteli odreči.

Megličar (stopi dva koraka naprej): Jaz? Čemu se nisem hotel?

Otožnik: Na primer: Slavi.

Megličar: O, Vi mislite, da je to nepremagan ostanek iz davnine. (Gre bliže k otožniku). Ali to je posebna reč, ki jo bo Vaš nad vsako primero jasni duh takoj spoznal, če Vam povem, da moje literarno delo ni stremilo za prostorom, ki bi mi po pravici šel na parnasu, temveč je imelo služiti le Vašim idejam.

Otožnik: To ste hoteli?

Megličar: V čiste zračne višave poseči po cvet umetnosti, postaviti ga na stražo Vašega nauka, zapreči v voz Vaše propagande, posvetiti službi Vaših idej, to je bil moj namen.

Otožnik: Verjamem Vam; saj me prepričuje Vaš glas. Toda smolo ste imeli.

Megličar (zdrkne navidezno ves utrujen na naslanjač in zre pred se, kakor da blodi njegov duh po daljnih tujinah): Smolo! (Tiše): Smolo! (Deklamatorično): Ej, tako se je godilo neštetim velikim duhovom vseh vekov. Smolo — kdo jo je imel? Ne jaz, ne, temveč oni, ki jim je moja muza v svoji nagoti ostala z gostimi pajčolani zagrnjena tujka. Oni, ki se niso znali potopiti v sladko reko mojih čudežev, so imeli smolo —

Otožnik: Pa Vaša denarnica.

Megličar: Da — no — toda mamonu moj prezir! O da, moj cilj je čisti ideal, ves rumen v zeleni luči, honorarje in tantijeme pa sem namenil propagandi Vaših breztelesno gigant-skih idej.

Otožnik: Nekoliko problematična poklonitev, ali se Vam ne zdi?

Megličar: O, problematično! Saj ste me Vi naučili gledati svet z očmi, ki jih nimajo ljudje.

Fani (se je umaknila, ko je vstopil Megličar, v ozadje, tako da je ni opazil, pa je strmela kakor odrevenela pred se. Potem je sedla, tako da je bila skrita za drugimi naslanjači. Polagoma se je popolnoma umirila in zdaj govori povsem naravno): Ali Vas je zopet doletelo razočaranje, gospod Megličar?

Megličar (se nagloma obrne in ostrmi): Vi ste tukaj, gospodična Fani? Oj, prosim tisočkrat, da mi odpustite, zakaj le sila misli, ki je premagala mojo dušo, je kriva, da Vas nisem opazil in v stiski svojega srca sem grešil, da je ostal neizrečen pozdrav, ki Vam ga je namenilo moje spoštovanje in občudovanje.

Fani: O, mislila sem, da sem tako skrita, pa me niste opazili. To se lahko zgodi.

Megličar: Ne sme se zgoditi, in jaz si ne odpuščam.

Fani: Pa Vam odpuščam jaz. Ali povejte rajši, kaj je z razočaranjem.

Megličar: O, gospodična, gospod baron ima prav z vsako svojo mislijo, zakaj svet je ne-hvaležen in ne zasluži, da bi se brigali zanj.

Fani: Ves svet?

Megličar: Ponudite mu zvezdo, svet pa pograbi klobaso.

Otožnik: Zlasti kadar je lačen.

Megličar: Solnčne žarke zbira moja duša, ne iz sebičnosti, ne da zakoplje zaklad v svojem vulkanu, temveč da jih prečarane razsipa med ljudi, ki ne slutijo njih vijoličaste krasote. Ali večja je zavist človeškega polrodu od njegovega tavajočega hrepenenja. Da mu ne bi bilo treba priznati Apolonovih isker v moji glavi, odklanja ničemurno pleme plamen, ki mu ga poklanjam.

Fani: Morda pa sodite vendar prestrogo to ničemurno pleme, ki sega po klobasah.

Megličar: Prestrogo? ... Oj, to človeštvo sploh ne zasluži moje sodbe.

Fani: Kaj pa Vam je zopet storilo?

Megličar: Vam lahko povem, ker gre Vam le za spoznanje. Vedoč po dvajsetletnih izkušnjah, da me preganjajo, sem vložil svoje zadnje veliko delo psevdonimno.

Fani: To je resignacija.

Megličar: Da, to me je naučil gospod baron. Naj ne ovenča lovor nikdar mojega čela, kaj zato? Ali če ne gre za osebo, gre za bogastvo dela. In kaj se je zgodilo? Gledališko ravnateljstvo je po poštnem pečatu spoznalo, kje je bil oddan rokopis, pa je lahko izvohunilo pesnika. In ko se je to zgodilo, je bilo že vse izgubljeno!

Fani: Odklonili so ga?

Megličar: V časopisu, pomislite, v časopisu so razglasili, da pride avtor lahko ponj.

Fani: Če pa niso vedeli za ime in naslov?

Megličar: Sama hinavščina jih je, nič drugega ne. Kdo pa je dandanašnji še sposoben, da napiše dramo v dvanajstih dejanjih kakor jaz?

Fani: Kako pa ste jo imenovali?

Megličar: Usodepolna moč usode. Že naslov pove toliko!

Fani: Pa so Vam jo vendar vrnili?

Megličar: Prav zato.

Otožnik: Usodepolna moč usode! (Vstane): Svetoval bi Vam, da greste za štiri tedne v našo mislilnico. Pa kdo ve — morda spoznate, da ni nikdar preveč resignacije. Na svidenje. Fani — gospod Megličar! (Pokloni se in odide.)

Fani (malomarno, brez povdarka, pa tudi brez ironije): Kdaj vas torej uzremo na odru, z lavorjevim vencem v roki?

Megličar: Oh, če bi vam mogel napraviti še to veselje!

Fani: Meni?

Megličar: Seveda Vam, gospodična!

Fani: Nemara ste hoteli reči: Svojemu klubu.

Megličar: Klubu? No, mogoče, da bi se še kdo v klubu malo poveselil. Toda za to mi ne gre. Ali če bi mogel Vas prepričati, da nisem vsakdanja duša iz nižave plebejske navadnosti! Če bi Vam mogel razgrniti vso svojo globočino, da bi vanjo pogledali z jasnimi očmi kakor v bistri gorski potok!

Fani: Zato morda ne bi bilo treba ovinkov preko literature, če bi imele moje oči sposobnost za potapljanje v take globočine in če bi jih gnala kakšna želja tja.

Megličar: Z okrutno uspešnostjo se trudite, da bi nagromadili goro dokazov za resničnost in utemeljenost velike ideje našega mojstra.

Fani: To bi vendar moralo veseliti Vas, njegovega navdušenega učenca in apostola.

Megličar: Gospodična Fani, priznati moram — — v srce mi nakladate težko kamenje, mojemu razumu pa jemljete jasnost. Moji možgani morajo reči, da imate prav, moje srce pa čuti, da nimate prav. Da, da, to je ona razdejanost, ona razpoka, ki jo razlaga in dokazuje. Oh, kakor zvezda iz nadzvezdnih višav se blešči silna mojstrova ideja vrhu mojega mišljenja in čuvstvovanja. A glejte! Celo to velikansko gorjupo srečo sledbeništva bi žrtvoval, če bi Vi —

Fani: Ne, odpadnik ne smete postati. To bi bilo izdajstvo, za katero ne bi mogla prevzeti odgovornosti.

Megličar: Gospodična Fani!

Fani: Ne, ne; kaj bi bilo s svetostjo načel, če bi svoj najvišji ideal kar tako meni nič tebi nič poteptali?

Megličar: O, saj ne meni nič tebi nič.

Fani: Kako pa?

Megličar: Če najde človek še višji ideal?

Fani: To je licitacija. Ali zapomniti si morate, gospod Megličar: Jaz sploh nisem ideal, temveč dekle iz krvi in mesa.

Megličar: Toda v našem klubu —

Fani: V Vašem klubu se nisem prelevila v ideal, temveč v senco. In še ta senca nima pravega prostora poleg Vaše.

Megličar: Oh, ta kelih, ki mi ga ponujate, je najgrenkejši.

(**Roza** prihaja z **Miloslavo** in z **Dobrinom** od zunaj. Stara je okrog osemindvajset let, vitka, zdrava, čvrsta. Črne bujne lase ima originalno frizirane. Oblečena je nekoliko ekscentrično. Govori glasno in akcentuirano. Miloslavi je 25 let, ali navidezno je utrujeno bitje; plavolaska je in bledolična, zelo vitka. Njena obleka je rafinirano enostavna. Malo govori in kratko, vede se, kakor da je razmišljena. Dobrin ima blizu štirideset let, ima naočnike, redke lase, med katerimi se nekoliko javlja pleša, rjave brke, precej tolsto lice in je dobro rejen. Splošno dela vtisk mirnega meščana, ki bi rad imel kakšno brigo, pa je nima.)

Roza (krepko stopajoča, zaropoče takoj, ko vstopi): Ljudje so drhal, da, prava drhal! ... Na, dober večer.

Dobrin (pojoč): Drhal!

Roza: O našem klubu govore, da je kar nesramno.

Dobrin: Prav zares, nesramno.

Fani: No, kaj pa govore o nas? (Vsi posedajo).

Roza: Kako? Tako kakor da smo sami —

Fani: Kaj?

Roza: Norci! Sami norci!

Dobrin: Vjema se. Sami norci.

Miloslava: Zaliti filistrski možgani!

Megličar: Tako je, gospodična Miloslava. Naših višav pa, hvala olimpijskim bogovom, ne morejo doseči glasovi iz nižav duševnega plebejstva.

Roza: Da, to pravite Vi, pesnik. Ali ona svojat se vede tako drzno, kakor da je tam pamet doma in da smo mi tepci in norci.

Dobrin: Čisto prav; predrzna svojat.

Fani: Kdo bi se jezil zaradi tega?

Roza: E kaj! Mene jezi. Zakaj me ne bi jezilo?

Fani: Kako se more in kako se sme jeziti človek v našem klubu?

Roza: Vi ste zopet modri. Baron pa pravi, da smo počeni in raztrgani ljudje, kaj mi je torej treba logike in doslednosti? Če mi je všeč, se jezim.

Megličar: To je naša nedvomna pravica in nihče Vam je ne sme kratiti. Ali kaj ne bi bilo mogoče zvedeti za tajno skrite vzroke na površju vladajoče jeze?

Roza: Ej, da, da, da. Moj Bog, da! Če govori navaden bebec bebasto, ohranim tudi jaz lahko tako ribjo kri kakor Miloslava, kadar demonstrira okamenitev človeka.

Miloslava: Gos!

Roza: Če pa najdeš človeka, ki se ti zdi pameten, pa ta blebeče tako trapasto, tedaj — no, tedaj je res preneumno.

Dobrin: Zares preneumno.

Megličar: Kako? Izven našega kluba ste našli človeka, ki se Vam zdi pameten?

Roza: Dejala sem.

Megličar: To vendar ni mogoče!

Roza: Dejala sem.

Megličar: Če je to res — pa kako, da ga niste pripeljali kar s seboj?

Roza: Saj je mogoče, da nas pride obiskat.

Pravzaprav je namreč imeniten fant in če bi šlo po pravici, ne bi bil njegov prostor nikjer drugod kakor pri nas.

Megličar: Kaj pravite? Pa vendar se jezite.

Roza: Prav zato.

Fani: Kako da zato?

Roza: Ker daje ravno tak človek take nazore o našem klubu od sebe. Pomislite! Zlodej Vam živi kakor cigan, —

Dobrin: Kakor cigan.

Roza: Nič mu ni sveto, življenje mu ne daje ničesar, pri vsem tem pa poje himne življenju, da bi človek kar pobegnil.

Megličar: Poje?

Roza: No da, ne tako kakor Vi.

Megličar: Kaj pa je pravzaprav ta čudni svetnik?

Roza: Potujoč igralec. Našli smo ga v beznici na bregu, kjer je zbijal z brodarji neverjetne šale in burke. Tisoč vragov! Zanimal me je. Taki malopridneži so mi bili vedno všeč. Zvedela sem, da je včasih delal verze.

Megličar (kislo): Ali je to res?

Miloslava: Dokaz dekadence.

Roza: Ali to je opustil.

Megličar: Odrekel se je?

Roza: Starši niso hoteli nič vedeti o njem, ker ni študiral, kakor so zahtevali od njega.

Miloslava: Vsakdanja storija.

Roza (vstane in postopa): In ljubico je imel, ki mu je dala slovo, ker je hotela biti angel, on pa je mislil, da je ženska. (Fani osupne in hoče planiti po konci, toda zave se in obsedi.) Ravnatelj, pri katerem je igral, je odpotoval, ne

da bi mu kaj plačal, ker najbrže sam ni imel denarja. Lahko si mislite —

Megličar: Razumemo!

Roza: Kaj bi razumeli? Kje bi bil pravi prostor za takega človeka?

Miloslava: V norišnici.

Roza: Da bi tam naznanil tvoj prihod, kaj? Slaboumni ste. Tak človek sodi v naš klub.

Megličar: O — to je druga reč.

Roza: Deset minut sem ga poslušala, pa sem vedela, da je tako in sem mu povedala.

Dobrin: Povedala.

Megličar: In potem?

Roza: In enajsto minuto je rezgetal kakor konj, da sem mislila, strop se udere in vsa baraka se poruši.

Dobrin: Tako je. Kakor konj se je smejal.

Megličar: Nezaslišano!

Roza: Pa je dejal, da nam je ušla pamet.

Dobrin: Tako je. Da nam —

Roza: Oh! Bes me je pograbil. Trepetala sem. Ali zlodej se je smejal, pa smejal in smejal —

Megličar: Neverjetno!

Roza: Ter je dejal, da ima malo prismojene ljudi prav rad, ali mi —

Megličar: Kaj?

Roza: Mi da smo tepci po volji božji.

Dobrin: Tako je.

Megličar: Nesramnost!

Miloslava: Pff — degeneracija.

Roza: In naposled je začel slaviti življenje in mu peti glorijske pesmi, da mi ni bilo več prestat, pa sem šla.

Miloslava: Pa skoraj srce tam pustila.

Roza: Neumno blebetanje!

Miloslava: No — no!

Megličar: Kaj čujem?

Roza: Ali kar je res, je res. Ta človek bi me še prisilil, da bi ga spoštovala, če me ne bi varovalo prepričanje resignacije.

Fani (komaj zatajuje svojo razburjenost): Kakšen pa je pravzaprav bil ta človek?

Roza: Eh — fotografskega aparata nisem imela s seboj.

Fani (vstaja): Na svidenje. Pogledati moram še domu.

Miloslava: V čitalnico grem.

Dobrin: Prav, prav. Tudi jaz moram pravzaprav domov. Žena bi se lahko vznemirjala. Veste, ona se ne more vživeti v našo idejo, kratkomalo ne. (Odhaja za Fani skozi predsobje, Miloslava pa v čitalnico.)

Roza: Tako! Kakor pleve, če zapiha veter. Vsak ima naenkrat svoj vzrok.

Megličar: Ali Vam je res žal, gospodična Roza?

Roza: Žal? Pravzaprav mi je vseeno, če je kdo tukaj ali pa ne.

Megličar: Kako okrutne so Vaše besede!

Roza: Veste, zdi se mi, da nosite tudi Vi idejo le v žepu ali pa na verižici, kakor privešek ure.

Megličar: Kako mislite?

Roza: Kdor čuti že v besedah kaj okrutnega, je pač še zelo daleč od resnične resignacije.

Megličar: Tako ne bi smeli govoriti Vi, gospodična Roza, ko najbolje veste, da sem najbolj navdušeni pristaš baronovih idej.

Roza: A kaj! Saj sploh ne verjamem, da ga razumete.

Megličar: Gospodična Roza! Jaz —

Roza: Eh — saj ga ves klub ne razume. Vsi skupaj igrate komedijo.

Megličar: Oh, da me ravno Vi tako nizko cenite — to boli!

Roza: Le poizkusiti bi bilo treba. Kaj bi na primer storili, če bi baron prišel pa dejal: Čas je, da izvedemo praktične posledice iz svoje teorije?

Megličar: Čas je? ... Oprostite, ne vem ... ne razumem ...

Roza: Seveda. Saj sem dejala, da ne razumete.

Megličar: Ali mislil sem vendar —

Roza: — da že praktično izvršujemo, kajne?

Megličar: Gotovo!

Roza: No, tedaj bi imel komediant v beznici res prav, da smo norci. Kajpada, Vam se zdi, da so to že praktične posledice, če se kdo zarije v ono neumno mislilnico, pa lovi tam muhe, ali pa dremlje.

Megličar: Misli!

Roza: Kdo neki tukaj sploh kaj misli?

Megličar: Pa jaz in moja propaganda?

Roza: Najboljša propaganda je primer.

Megličar: Moj Bog! Primer! Kaj ni moj primer nič vreden?

Roza: Vaš primer? Vaš? — Ne, pri moji veri, tega pa še nisem vedela, da ste že mrtvi.

Megličar: Mrtev?

Roza: Zdaj zijate! Ali — zaboga — kakšen smoter pa naj ima naša združitev in teorija in ideja, kakor samomor?

Megličar (jo gleda nekaj časa ves zmeden; polagoma zasluti, da se je blamiral, pa bi rad popravil): Samomor — no da — to že razumem —

Roza: Nikar se ne trudite! Saj vem, da niste nič razumeli.

Megličar: O! Ali —

Roza: Kaj? Nič drugega ne kakor samomor. Kdor zanikuje življenje, naj to stori z dejanjem, ne pa s praznimi besedami.

Megličar: Z vsemi organi svoje duše priznavam, da imate prav.

Roza: Razumeli pa vendar niste nič. Kaj se niste še pravkar veselili, da ste ostali sami z menoj?

Megličar: O, uganili ste, gospodična Roza!

Roza: To res ni težka reč. Toda zakaj ste se veselili? Ali ste mislili, da se ustreliva skupaj?

Megličar: Če bi zahtevali Vi, bi rad tudi umrl, da bi umirajoč vjel zadnji pogled Vašega očesa.

Roza: Oh, če se ne bi lagali! Tisočkrat ljubše bi Vam bilo, če bi mogli s Fani skupaj živeti.

Megličar: Ljubosumni ste, gospodična Roza.

Roza: Čudovito slabo me poznate. Veste kaj? Spoznala sem Vas, to je vse. Zaljubili ste se v Fani; ali če ne gre z njo, bi bili tudi z menoj zadovoljni.

Megličar: O ne, ne, gospodična Roza.

Roza: O da, da, gospod pesnik. To nič ne de. Le ne kaj Vam povem. Vaše srce je polno hrepenenja — saj zato tudi mislite, da ste pesnik. Ker pa hrepenite preveč in dosežete premalo, Vas obhaja sentimentalnost, in to se Vam zdi interesantno. Potem pa iščete, kje bi še kaj izteknili, da bi postali še bolj interesantni. Če bi bili prišli s svojimi srčnimi bolečinami slučajno med anarhiste, bi bili postali anarhist; ker Vas je pa zasačil baron Otožnik, ste postali Otožnikovec. Seveda v teoriji, ker Vam je sploh vse na svetu sama teorija.

Megličar: Kaj mislite?

Roza: Ne, zlodja! Prepirati se ne maram. Vem, kar mi je treba vedeti. Ali zdaj naj se pokaže, koliko jih je med nami, ki razumejo.

Otožnik (vstopi): Dober večer. No, ne more se reči, da je družba preobilna. (Napravi luč).

Roza: Se že pomnoži, baron. In tudi bolj zanimiva postane.

Otožnik: Ali res?

Roza: Pravkar sem dejala gospodu Megličarju, da se mora pokazati, kdo razume resignacijo in kdo ne.

Otožnik: Vi hočete?

Roza: Storit, da se izkaže. Zakaj drugače postane vse skupaj dolgočasno.

Otožnik: Ali ste sami že prišli do pravega spoznanja?

Roza: Jaz? ... Mislila sem, da vendar bolje poznate ljudi, s katerimi imate opraviti.

Otožnik: Nemara se niste motili. — Ali je mislilnica prazna?

Megličar: Nikogar ni tam.

Roza: Ali kaj boste Vi tam počeli? Za Vas je vendar ves svet ena sama mislilnica.

Otožnik: Ljubši mi je mali svet od velikega. (Odide mirno v »Mislilnico«).

Roza: Jaz pa grem k Miloslavi v čitalnico. Morda najdem v biblioteki še kaj novega.

Megličar: Ali mi vsaj dovolite, da Vas spremim tja?

Roza: Le pridite. Morda najdete — v knjigah snovi za dobro dramo.

(Oba odideta v čitalnico.)

Fani (pride z Župkom): Ne, sumničiti ne smete barona. V svojih idejah je brezpogojno pošten.

Župek: Bodisi pošten. Saj mu nisem odrekal poštenja. Toda kaj mislite, da ne more biti tudi poštenje neumno?

Fani: Tudi neumnosti mu ne smete podtikati. Ali bi bilo mogoče, da mu sledi toliko ljudi, če ne bi bil njegov duh velik?

Župek: Če bi bilo mogoče? Ovna nemara ne štejete za posebno velikega modrijana.

Fani: To ni nikakršna primera.

Župek: Je, je. Pa saj ni le v Vašem klubu tako. Seveda, nekaj mora že biti na frazi, da vabi; lep zvok, kaj bobnečega, kaj nerazumljivega, kaj grotesknega, to popolnoma zado-

stuje. Pa pijanost! To je vedno velika privlačna sila.

Fani: Ne, to ni lepo, da tako skrunite baronove velike ideje.

Župek: Velike... o, to je mogoče. Ali če ni nič drugega, je to vendar malo.

Fani: Nekaj velikega — malo?

Župek: Kar je storil Herostrates, tudi ni bilo ravno majhno. Obsodba Sokrata, betlehemski detomor, križanje Kristusa — to so bile nemara precejšne reči, in ko je dal Nero zažgati Rim, je hotel storiti nekaj grandioznega.

Fani: To so pasti.... Ali baron ima vendar idejo.

Župek: Navrtati železno blagajno v veliki banki je tudi ideja.

Fani: Izkratka: če se človek vda svetu misli, se ne more več rešiti; torej ne more biti ona stvar brez jedra.

Župek: Da, zdaj ste povedali nekaj zanimivega. Vi bi se torej radi rešili tega sveta, ali fraza Vas drži s svojimi kremplji, pa ne morete.

Fani: Kdo Vam pravi to?

Župek: Tega Vam niti povedati ni treba. Nekaj metode je končno v vsaki blaznosti. Prostovoljno odrekanje ni nikdar znamenje zdravlja. Vašo bolezen, gospodična Fani, bi pa bilo lahko uganiti.

Fani: Gospod doktor!

Župek: No, takemu dolgoletnemu prijatelju obitelji ne smete zameriti. Veste, neozdravljivih bolezni je na vso srečo malo na svetu. In če bi človek mogel le vselej dobiti pravo diagnozo,

pa bi se jih še več ozdravilo. Če bi bil na primer sedaj neki Ljudevit tukaj. —

Fani: Gospod doktor!

Župek: Da, gotovo! Če bi bil tukaj, bi se Vas kmalu upal ozdraviti te resignacijske manije.

Fani: Ne, gospod doktor, to bi bilo nemogoče.

Župek: Gospodična Fani, kako dolgo pa ste že na svetu?

Fani: Zakaj?

Župek: Zato ker se upate tako apodiktično trditi, da so na svetu nemogoče reči.

Fani: Na vsak način dosti dolgo, da vem eno.

Župek: Namreč —

Fani: Da je izza tega, kar se je zgodilo, vsaka sprava nemogoča.

Župek: Tako, tako. No, v teorijah ste prav močni.

Fani: To ni sama teorija. Ženska, ki je bila tako prevarana v svoji ljubezni, ne more pozabiti.

Župek: Že dobro. Ali če misli človek na prevaro, misli pač tudi na varalca.

Fani: To je zopet past.

Župek: Vprašanje je le to, kako se misli. Nazadnje se še lahko zgodi, da izgine misel na greh, pa ostane le misel na — grešnika.

Fani: Gospod doktor, ne govoriva več o tem; bolje mi bo.

Župek: Dobro. Saj že molčim. Želel bi le, da bi enkrat govorili z Ljudevitom, in potem bi rad videl, koliko bi ostalo od Vaše teorije.

Fani (bojevito): Nočem ga več videti.

Župek: Ker Vas je strah za tisto, kar živi le v Vaši domišljiji. Ker slutite, da bi živo življenje odpihalo kakor vihar ves lahki prah... Tukaj... V Vaših očeh čitam boj Vaše duše. Tukaj čitam vroče hrepenenje, da bi videli beguna, in strah, da bi se utegnili nenadoma vrniti iz tujine in prikazati tukaj...

Fani (uplašena): To — čitate Vi?

Župek: Ej, dete moje, saj čitam še več. Treba je le, da pozna človek navadno abecedo. Kar živi, hoče živeti. In Vi, kar Vas je, lažete sami sebi v žep s svojo resignacijo; da ste siti življenja, da morate drugim napraviti prostora, in vse tiste reči, ki Vam jih sugerirajo, ali pa ste si jih sami sugerirali, da bi umorili sami v sebi prirodo, vse to je poetična laž in nič drugega ne. No — za ostale mi ni nič mar, ali za Vas bi mi bilo žal.

Fani (po kratkem premoru): Trudna sem, gospod doktor.

Roza (prihaja iz čitalnice): Aj, tako? Vi ste vendar spet enkrat pri nas, gospod Župek? Ali se hočete končno vendar izpreobrniti?

Župek: Takih lepih namenov baš nimam.

Roza: Torej ne. No, seveda, Vi se smatrate za človeka, ki ima še kaj opraviti na svetu.

Župek: Seveda, seveda, prav zato, ker sem na svetu.

Roza: De gustibus non est disputandum. Toda povejte mi, gospod Župek: Ali je nervoznost kaj resničnega, ali pa se govori o njej le zato, ker je ta neumnost baje nekako moderna?

Župek: Ej no, nekaj resničnega je že; če se natančno vzame, je še celo nervoznost bolj resnična od resignacije in podobnih idej.

Roza: Tako? Torej — v zlodjevem imenu! Tedaj sem danes nervozna.

Župek: Morda bi se dalo pomagati z mrzlo vodo ali pa z elektriko. Toda po čem sodite, da ste?

Roza: Mislim, da je dovolj, če nima človek nikjer miru, ne more pisati, ne more govoriti, pa bi se le prepiral in prepiral.

Župek: Zdi se mi, da se Vam večkrat tako godi.

Roza: Eh, to je druga reč. Hotela bi, da bi prišel tisti ciganarski komediant sem, pa da bi mu mogla prav pošteno povedati svoje mnenje.

Župek: Aha, kakšen komediant Vam je torej urekel.

Roza: A kaj! Besno me je napravil.

Župek: To je sumljiv simptom.

Roza: Vaš sarkazem je povsem neumesten.

Župek: Še na misel mi ne prihaja, da bi se uril v sarkazmu. Čisto resno govorim. Postavite si straže pred srce.

Roza: Kaj... (Se glasno nasmeje): Zdaj Vas šele razumem. Torej me smatrate za tako barbarično trapasto, da bi se mogla zaljubiti!

Župek: Ali pa še za tako pametno.

Roza: Ne. Toda neglede na vse, je čisto nemogoče, da bi se zaljubila v človeka, ki ga prvič vidim, in ki sem se samo prepirala z njim, pa nič drugega ne.

Župek: To ni prav nič nemogočega.

Roza: Govorite, kar hočete, ali to ni res. Tukaj bi mu rada povedala, kar mislim. To pravim. Vi pa lahko iz tega izvajate, kar hočete. Za to, kar misli svet, se sploh ne menim.

Otožnik (prihaja iz mislilnice, Megličar in Miloslava pa iz čitalnice): Ali bo nocoj pač še kaj iz našega klubskega večera?

Ljudevit (dvaintrideset do štiriintridesetleten vitek, živahen mož. Rjavi lasje so nekoliko kodrasti. Obrit je, in geste kažejo igralca, ali ne komedianta. Tudi po obleki, ki je čedna, ali ne modna, je naslutiti umetnika): Pardon gospoda. Ali sem prišel prav — v klub »Resignacija?

Fani (skoraj neslišno, nenadno): Moj Bog!

Roza (hitro Župku): To je on.

Otožnik (skoraj sočasno): Čisto prav ste prišli, gospod. (Od zunaj in iz stranskih lokalov prihajajo gostje, člani kluba.)

Ljudevit: Tako? Danes sem imel čas spoznati damo, članico Vašega kluba, s katero sva se prav zabavno prepirala. Dejala mi je, da se mi odpro vrata Vašega kluba, če se skličem na njeno ime.

Roza: Jaz sem Vas povabila.

Ljudevit: Da, spoznavam Vas. Vi ste ona dama. Če mi torej ne pokažete meni nič tebi nič vrat —

Otožnik: Pozdravljam Vas v našem klubu, ne da bi vpraševal za Vaš rojstni list in za izpričevala.

Ljudevit: To je plemenito. Rojen sem pač; to bi se dalo morda tudi brez lista dokazati. Z izpričevali bi bil morda večji križ.

Otožnik: Tudi za take reči ne vprašujemo. Tukaj služimo ideji, in kakor veste, so vse velike ideje tolerantne.

Ljudevit: Ne, cenjeni gospod, tega ne vem. ker vem slučajno ravno nasprotno.

Otožnik: Kako to? .. Ali — izvolite sest!

Ljudevit: Hvala. (Sede.)

Otožnik: Kako ste rekli? Velike ideje da niso tolerantne? (Sede. Tudi ostali posedajo, Fani poleg Župka v ozadju, tako da je Ljudevit ne opazi.)

Ljudevit: Tako sem dejal.

Roza: Torej kar razvežite jezik, pa nam razložite, kako to mislite.

Ljudevit: Zelo enostavno. Vse se bojuje za obstanje, torej za zmago. Tudi ideje.

Otožnik: Zdi se mi, da pripisujete temu boju velik pomen.

Ljudevit: Mislim da.

Otožnik: Boju za življenje.

Ljudevit: Boju za življenje! Kje pa je živo bitje, seveda popolnoma živo, torej tudi zdravo, ki se ne bi hotelo z vsemi silami bojevati za življenje?

Župek: Kje? V tem klubu, kjer se odrekajo.

Megličar: A, gospod, nemara hočete reči, da nismo popolnoma živi, da smo bolniki?

Ljudevit: Klanjam se Vaši bistrumnosti.

Roza: Po kakšni pravici morete tako soditi?

Ljudevit: Dovolite, da vprašam? Ali mislite, da ste zdravi, gospodična?

Roza: Vidim, da hodite radi po bližnjicah.

Ljudevit: Da, tako hodim rad. Saj morda v gotovih razmerah ni prav pametno; koža se me drži trdneje kakor vsaka suknja.

Megličar: To je zanimivo. Ali Vaša beseda je bila, da nismo zdravi.

Ljudevit: To sem si dovolil reči.

Megličar: Ali smatrate na primer mene za bolnega?

Ljudevit: Na prvi pogled.

Megličar: A!... Odpustite, zdi se mi, da to ni galantno, zakaj s tem, da me imenujete bolnega, hočete pravzaprav reči nekaj drugega.

Ljudevit: Bognedaj! Bolezni so pač različne.

Roza: O sebi pa mislite, da ste zdravi?

Ljudevit: Nedvomno.

Otožnik: In živeti hočete?

Ljudevit: Da, živeti!

Otožnik: Pa če bi se prepričali, da ste tudi sami bolni?

Ljudevit: Tedaj bi gledal, da okrevam.

Otožnik: Dragi gospod, ali ne veste nič o neozdravljivih boleznih? O boleznih volje, o bolni moči? Ali Vam je kaj znano o življenju, ki ni življenje? O plevelu na njivi življenja?

Ljudevit: Gospoda, če so to vse Vaše iznajdbe, ali Vaša odkritja, tedaj Vaša filozofija gotovo ni originalna. Čudno pa se mi zdi le to: Zelo mladi ljudje, ki mislijo, da je vse v življenju teorija in ki še niso imeli časa, da bi se bili poučili, koliko neumnega in kako malo pametnega se je že zmodrovalo o teh rečeh, davno preden so prišli na svet, radi precenjujejo take zgradbe iz megle in spomenike iz mehurjev. Ali

med Vami vidim zrele obraze, zdrava telesa, lepa lica, bistre oči — zakaj načete biti, kar ste?

Roza: Dovolite: Kaj pa mislite, da hočemo biti?

Ljudevit: Nezreli otroci, ali pa preživeli starci.

Roza: Kaj pa hočete biti Vi?

Ljudevit: Živ človek.

Megličar: Vprašal bi Vas le to: Ali mislite, da je v Vaši duši popolnost?

Ljudevit: Dragi gospod, saj nisem dejal, da sem bog.

Megličar: To je hvalevredna skromnost.

Ljudevit: To ni skromnost. Kaj naj bi počel v teh zemeljskih nižavah, če bi bil Perun ali Wotan?

Otožnik: Razumem, kaj mislite. Pravico si lastite, da smete živeti tak, kakršen ste.

Miloslava: Dvonožec.

Otožnik: Z vsemi slabostmi — zakaj nemara tudi priznate, da imate tudi slabosti.

Ljudevit: Z vsemi slabostmi.

Roza: Da se bahate z njimi.

Ljudevit: Le da imam tudi sam s seboj kaj opraviti.

Megličar: Pozabili ste menda, da je na svetu še kaj višjega kakor človekov ubogi Jaz.

Ljudevit: Nisem pozabil. Ali brez mojega ubogega »Jaz« ni nič visokega in nič nizkega.

Otožnik: No, vidite, mi sodimo nekoliko drugače. Treba je vedeti, koliko je vreden ta »Jaz«, koliko drugi »Jaz«, koliko tretji. In po

našem mnenju se mora slabejši umakniti bolj-
šemu, močnejšemu.

Ljudevit: Prostovoljno, kajneda?

Otožnik: Seveda, prostovoljno. Kako pa drugače.

Ljudevit: Ej, to se pravi, da naj ovce iz-
ginejo, ker so slabejše od volkov, golobi naj za-
puste svet, ker so ujede močnejše od njih; ali
ovce, golobi, krapci in vse živalice, ki niso naj-
močnejše, so pametnejše od Vašega kluba in
še niso nikoli pomislile na to, da bi se odrekle.

Megličar: Vse, kar govori, ima edini na-
men osmešiti naš klub. To je predrzno, žaljivo,
moj ljubi gospod.

Ljudevit: Ne razumem! Odrekate se, pa ste
tako občutljivi?

Megličar: Ah, to je sofistika.

Ljudevit: Pa če bi bila. Čim je nimate Vi,
sem jaz močnejši in po Vaši teoriji bi se mi mo-
rali umakniti.

Miloslava: Zasukanost!

Megličar: Umakniti, da, onim, ki smo jih
spoznali, da so boljši. Tedaj je resignacija veli-
ka in krasna.

Ljudevit: Umikajte se v božjem imenu, saj
Vas ne more nihče prikleniti. Ali meni se ne lju-
bi, ker ni toliko bogov na svetu, da bi mogli za-
sesti vso to rodovitno zemljo, če bi izginili lju-
dje, in ker medvedje in opice navsezadnje le še
niso boljši in višji od ljudi. Svetniki ne bodo ma-
rali zapustiti svojih toplih in svetlih nebes, a
dokler ne morem sam tja gor, sem rajši na zem-
lji kakor pod zemljo, rajši med živimi, kakor
med črvi.

Miloslava: Glumač!

Roza (zmedena): Resnično, igralec ste!

Ljudevit: O ne. Vi ste igralci, pa slabi. Zakajče je v mojem razumu le še količkaj zdravja, se upam trditi, da ne doigra ne eden svoje vloge do konca.

Fani (Župku tiho iz stisnjenega grla): Ne morem več, ne morem! Odtod moram!

Župek (tiho, energično): Ostanite!

Roza: Zakaj mislite to?

Ljudevit: Naučili ste se kretenj in delamacije, hoje in pogledov, ali duh Vaše igre Vam je neznan. Popačili ste svojo osebnost, v vlogah pa niste dosegli popolnosti.

Megličar: Mislite?!

Ljudevit: Da — človek tiči v Vas, in tega se ne iznebite. Življenje Vam dremlje v dušah in se ne da poteptati, pomendrati, zadaviti! Vklepate ga, ali močnejše je od Vašega sanjarstva. In zmagalo bo.

Roza: Če bi na odru tako govorili, pa bi Vas slišala, bi Vam morala ploskati kakor nora.

Fani (tiho, strastno): Nesramna je!

Župek (tiho): Ej, ljubosumnost?

Ljudevit: Ker pa ne igram komedije, bi radi, da Vam pomaga Vaš fantom. Morda Vam danes še pomaga. A jutri ali pojutršnjem izpregovori življenje močnejše besede od mojih in tedaj boste pozabili na ploskanje in na fantom, pa boste živeli.

Miloslava: Blaznost!

Ljudevit: Toda čemu to govorjenje. Hvala lepa za prijazni sprejem, pa zbogom! (Vstane).

Roza: Stojte!

Megličar: Povedati Vam moram, da pač nimate zmisla za to, kar je vzvišeno in idealno. To Vam pravim za slovo. Upam, da razumete vsaj to.

Ljudevit: Razumem — nemara bi me radi poučili?

Megličar: Cenjeni gospod, kdor hoče razumeti vzvišenost in delovati vzvišeno, mu mora biti namenjeno. Njegov pogled se mora odvrniti od te zemlje in peroti ga morajo nositi gor v nadzmiselne sfere.

Ljudevit: To bi pravzaprav rad videl. Ali se zgodi še nocoj kaj takega?

Megličar: To je vprašanje ... vprašanje ...

Ljudevit: Ne zgodi se torej? — No, zбоgom! (Hoče oditi.)

Roza (vstane): Počakajte!

Otožnik: O, o, gospodična Roza, nocoj se je imelo odločiti, kdo med nami razume resignacijo in kdo ne.

Roza (zmedena): Nocoj ... Tako sem rekla sama ...

Otožnik: Da, zdi se mi, da sem to slišal od Vas.

Megličar (patetično): Da, gospod baron, bliža se velika ura. Naša ušesa se odpirajo Vašim ustam in željno pričakujejo pomembno, odločujočo besedo, ki je doslej še niste izrekli. Vdano smo Vam sledili na vseh potih, povedite nas do cilja. Povejte: Kaj je vrhunec modrosti. S kakšno krono se krona Vaša čudovita ideja resignacije? Oj, otvorite vrata, da vstopimo!

Otožnik: Gospod Megličar, Vi vprašujete. Ali kdor vprašuje, mu nimam nič reči.

Župek: E, e, sklep! Sklepa ne pozna tukaj menda sploh nihče.

Roza (energično): Motite se, gospod doktor! Že davno ga poznam jaz in pripravljena sem bila. Da, čakala sem na to uro. V možgane se mi je zarila ta misel in v srcu mi je tičala kakor jeklo. Razumela sem: Edina logična posledica vseh naših predpostavk je samomor. (Vsi se spogledajo. Kratka pavza.) Mene ni prignala moda v Vaš krog. V mojih ušesih ni zvenela beseda o resignaciji kakor fraza. Življenje mi je bilo prazno, pusto, brez vsebine in brez upa. In takrat se mi je zazdelo, da so Vaši nauki modrost. — Zdaj pa me izbrišite iz klubskega imenika. (Nemir.) Da, izbrišite me, zakaj zbudila sem se. In zdaj Vam pravim, da je Vaš klub bedarija, da je Vaša resignacija norost (protestni klici, nemir.) Bedarija, pravim, in norost. (Stopik Ljudevitu): Vam se zahvaljujem, da si niste storili nič posebnega, da mi je padla mrena z oči, in da sem začutila v sebi žrjavico življenja, ki noče ugasniti. (Stisne Ljudevitu roko).

Fani (plane pokonci in skoči k Ljudevitu): Ljudevit!

Ljudevit: Fani, Fani! Ti si tukaj?

Fani (malo da se ne zjoka): Kaj si res popolnoma pozabil name? Zatajuješ me in zapuščaš?

Roza: Ej, taka je ta reč?

Fani: Ti... Ti...

Roza: Ne, ne boj se. Če je Ljudevit Tvoj izvoljenec, naj ostane. Ne vzamem Ti ga.

Le zahvaliti se mu moram, ker me je spomnil, da čaka tudi name boj, ki je več vreden od vsake blede našminkane resignacije.

Ljudevit: Fani, ali znaš kaj pozabiti?

Fani: Molči! Molči!

Ljudevit: Ti si razvnela ljubezen v mojem srcu, pa si —.

Fani: Molči, molči! Ničesar več ne vem. Le to povej, če me ljubiš —.

Ljudevit (ji pogleda v oči in ji stisne roko.)

Župek: Ej, gospoda, če se ne motim, se krčijo Vaše vrste. Od gospoda Megličarja pač tudi ne morete zahtevati, da bi stopil že do zadnjega cilja; kako naj bi potem vršil svoje literarno poslanstvo? Gospoda — kdo izvede zadnjo posledico? (Pavza.) — Lahko Vam pomagam, gospoda. (Potegne samokres iz žepa.) Če morda niste poskrbeli za orodje...? (Nemir.) Nemara gospodična Miloslava?

Miloslava: Kakšna neslanost.

Megličar (najbližjemu članu): Morda Vi, gospod? (Nagovorjeni član se odvrne z grozo.) Kdo, gospoda? Nihče?... No, saj ne bi bilo nevarno. Samokres itak ni nabit. Stara šala. Toda kar tako brez vseh posledic vendar ne more ostati vsa reč. Kaj če bi razpustili svoj klub? Ali pa vsaj izpremenili pravila? (Velika zbežanost, nekateri gestikulirajo, drugi hite k izhodu.)

Otožnik: Storite kar hočete. Resigniral sem itak na to, da bi ljudje razumeli mojo resignacijo. Če moja ideja ni premodra, je pa nemara preneumna.

Župek: Tako bo pač.

21
NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COPIES

00000238462

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

0 511 437

COBISS 0